

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2014 - 2015



Een vergelijkende studie van het raamprostitutiebeleid tussen
Antwerpen en Brussel (Schaarbeek)

Promotor: Prof. L. PAOLI

Verhandeling, ingediend door LORENZ
HOMBROECKX, bij het eindexamen voor de graad van
MASTER IN DE CRIMINOLOGISCHE
WETENSCHAPPEN

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2014 - 2015



Een vergelijkende studie van het raamprostitutiebeleid tussen
Antwerpen en Brussel (Schaarbeek)

Promotor: Prof. L. PAOLI

Verhandeling, ingediend door LORENZ
HOMBROECKX, bij het eindexamen voor de graad van
MASTER IN DE CRIMINOLOGISCHE
WETENSCHAPPEN

Samenvatting

In de maatschappij waar raamprostitutie wettelijk niet toegelaten is, wordt het door steden en gemeenten op hun eigen manier aangepakt. In deze masterscriptie werd het beleid in Antwerpen en Schaarbeek diepgaand onderzocht. Het is, naast andere thesissen, de eerstvolgende wetenschappelijke bijdrage sinds de literatuur van G. Vermeulen (2007) en Seinpost adviesbureau (2008). De informatie over de verschillende concepten werd verzameld aan de hand van interviews en een documentenanalyse. De studie van het beleid van Antwerpen en Brussel (Schaarbeek) gaat ten eerste dieper in op de visie achter het beleid van de twee steden, met andere woorden wordt er beschreven hoe men het fenomeen raamprostitutie wil aanpakken. Ten tweede wordt de formalisering beschreven. Hierbij wordt geformuleerd hoe het beleid tot stand is gekomen, welke organisaties zich bekommeren om de raamprostitutieproblematiek en hoe de samenwerking tussen hen verloopt. In een volgend deel worden bepaalde kenmerken eigen aan het beleid van de stad/gemeente toegelicht. Vervolgens gaat het vierde deel van de resultaten in op de aanpak van de raamprostitutieproblematiek. Daarna worden ook de sterktes en zwaktes van het raamprostitutiebeleid in Antwerpen en Brussel (Schaarbeek) toegelicht. Nadien worden de belangrijkste overeenkomsten en verschillen kritisch besproken in de discussie. Ter afronding worden na de conclusie enkele beleidsaanbevelingen geformuleerd.

Aan de hand van het kwalitatief onderzoek wordt een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen. Uit de studie is gebleken dat er zowel in Antwerpen als in Schaarbeek beleidsdocumenten aanwezig zijn om de raamprostitutie te regelen, meer bepaald een politie- en stedenbouwkundige verordening. Deze steden voeren beiden een gedoogbeleid. Opmerkelijke discrepanties tussen de twee steden, doen zich vooral voor in de infrastructuur van de prostitutiebuurt en bij de aanpak van de prostitutieproblematiek.

Dankwoord

Deze masterscriptie kwam tot stand met het oog op het behalen van de graad Master in de Criminologische Wetenschappen. Dit is de eindfase van vier jaar studeren aan de Katholieke Universiteit Leuven.

Graag had ik van deze gelegenheid gebruik gemaakt om een aantal mensen te bedanken die rechtstreeks en onrechtstreeks hebben bijgedragen tot de verwezenlijking van deze thesis.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor Prof. dr. L. Paoli en begeleidster L. Kersten bedanken voor hun ondersteuning en begeleiding bij de totstandkoming van deze scriptie. Ik ontving veel feedback, goede raad en nuttige tips die mij op het juiste spoor hebben gezet.

Daarnaast ook een oprecht dankwoord aan Prof. dr. J. Maesschalck en J. Debacker voor de onontbeerlijke informatie tijdens het methodologische seminarie.

De respondenten van alle instanties van de stad Antwerpen en de gemeente Schaarbeek dank ik voor de tijd die ze voor mij hebben gemaakt en de belangrijke informatie die ik heb mogen ontvangen.

Ten slotte nog een dankwoord aan mijn ouders, grootouders en mijn vrienden voor hun steun en luisterend oor.

Inhoudsopgave

Dankwoord	I
Inhoudsopgave.....	II
Lijst van bijlagen	V

Inleiding.....1

1 Literatuurstudie3

1.1 Prostitutie en attitudes	3
1.2 Verschijningsvormen van prostitutie.....	4
1.2.1 Publieke vormen	4
1.2.2 Besloten vormen	6
1.3 Routes naar en weg van de prostitutie.....	7
1.3.1 Intrede in prostitutie.....	7
1.3.2 Uittrede uit de prostitutie.....	9
1.4 Leef- en werkomstandigheden van de prostituees	10
1.5 Beleid en regelgeving.....	13
1.5.1 Beleidsmodellen	13
1.5.2 Internationale en supranationale regelgeving	14
1.5.3 Belgische wetgeving.....	15
1.5.4 Reglementering op gemeentelijk vlak	18
1.5.5 Ontwikkelingen welzijn prostituee	20
1.6 Raamprostitutiebeleid in Antwerpen.....	21
1.6.1 Beleidsplan Antwerpen.....	21
1.6.2 Reglementen in het kader van het beleidsplan in Antwerpen.....	22
1.6.3 Handhaving en toezicht in Antwerpen	23
1.6.4 Welzijn van de prostituee in Antwerpen	23
1.6.5 Prostitutiegerelateerde criminaliteit en overlast in Antwerpen	23
1.6.6 Kritiek op het raamprostitutiebeleid van Antwerpen.....	24
1.7 Raamprostitutiebeleid in Brussel (Schaarbeek)	24
1.7.1 Beleidsplan Brussel (Schaarbeek)	25

1.7.2	Handhaving en toezicht in Brussel (Schaarbeek)	26
1.7.3	Welzijn van de prostituee in Brussel (Schaarbeek)	26
1.7.4	Prostitutiegerelateerde criminaliteit en overlast in Brussel (Schaarbeek)	27
1.7.5	Kritiek op het raamprostitutiebeleid van Brussel (Schaarbeek)	27
2	Methodologie	28
2.1	Probleemstelling en onderzoeksvragen	28
2.2	Onderzoekstraditie en aard van het onderzoek.....	31
2.3	Afbakening van het onderzoek.....	31
2.3.1	Geografische afbakening	31
2.3.2	Materiële afbakening	32
2.4	Onderzoekseenheden en steekproeftrekking	32
2.5	Dataverzameling.....	33
2.6	Data-analyse	34
2.7	Kwaliteit van het onderzoek.....	34
3	Onderzoeksresultaten	36
3.1	Raamprostitutiebeleid Antwerpen	36
3.1.1	Visie raamprostitutiebeleid Antwerpen	36
3.1.2	Formalisering in Antwerpen: totstandkoming huidig beleid, betrokken instanties en samenwerking.....	37
3.1.3	Kenmerken van het raamprostitutiebeleid Antwerpen	38
3.1.4	Aanpak raamprostitutieproblematiek in Antwerpen.....	42
3.1.5	Sterktes van het raamprostitutiebeleid Antwerpen	46
3.1.6	Zwaktes van het raamprostitutiebeleid Antwerpen	47
3.2	Raamprostitutiebeleid Schaarbeek	48
3.2.1	Visie raamprostitutiebeleid Schaarbeek	48
3.2.2	Formalisering in Schaarbeek: totstandkoming huidig beleid, betrokken instanties en samenwerking.....	49
3.2.3	Kenmerken van het raamprostitutiebeleid Schaarbeek.....	50
3.2.4	Aanpak raamprostitutieproblematiek in Schaarbeek	52
3.2.5	Sterktes van het raamprostitutiebeleid Schaarbeek	57
3.2.6	Zwaktes van het raamprostitutiebeleid Schaarbeek.....	57

4	Discussie	59
4.1	Overeenkomsten en verschillen van het raamprostitutiebeleid tussen Antwerpen en Schaarbeek.....	59
4.1.1	Ontstaan raamprostitutiebeleid	59
4.1.2	Beleidsdocumenten, betrokken instanties en kenmerken van het raamprostitutiebeleid.....	60
4.1.3	Aanpak raamprostitutieproblematiek.....	61
4.2	Realisatie beleidsplan raamprostitutie Antwerpen	63
4.3	Realisatie beleidsplan raamprostitutie Schaarbeek	64
5	Conclusie	65
6	Beleidsaanbevelingen	68
	Bibliografie	70
	Bijlagen	76

Lijst van bijlagen

Bijlage 1: tabel met respondentnummer naargelang regio, organisatie en functie

Bijlage 2: plan concentratiezone raamprostitutie Antwerpen

Bijlage 3: plan raamprostitutiezone Schaarbeek

Bijlage 4: ingevuld conceptueel kader

Inleiding

Prostitutie is een zeer relevant fenomeen in de samenleving. Zo heeft een voormalige prostituee in Frankrijk een mars gehouden om prostitutie af te schaffen (De Morgen, 12.10.2014). Zij eist een wet die het prostitutiebezoek strafbaar maakt. Maar niet alle Franse politici zijn voorstander van een dergelijke wet. Sommigen bepleiten de regularisatie van dit beroep. Omwonenden worden niet alleen geconfronteerd met diverse vormen van overlast ten gevolge van prostitutie, maar ook met prostitutiegerelateerde misdrijven zoals mensenhandel. De media voorzien als het ware een soort van route naar 'de rosse buurt' (Sanders, 2005, p. 11). In concreto gaat het om advertenties van escortes en bordelen, die terug te vinden zijn in kranten, op reclameborden en via websites. Murphy (2003, p. 307) spreekt van een normalisatie van het sekswerk in de samenleving, waarbij dergelijke activiteiten vooral 's nachts plaatsvinden. Maar is sekswerk wel zo normaal als Murphy (2003, p. 307) stelt? Volgens Van Loon (2007, p. 105) worden prostituees in vele domeinen gestigmatiseerd en een groot aantal mensen beschouwt deze als immorele individuen. Prostitutie situeert zich in de grijze zone van de maatschappij. Enerzijds wordt prostitutie niet verboden, maar anderzijds staat de meerderheid van de samenleving negatief tegenover dit fenomeen, wat leidt tot marginalisatie van deze sector.

België heeft een abolitionistische visie wat prostitutie betreft (Vande Velde, De Vrieze & De Proost, 2007, pp. 309-310). Dit houdt in dat prostitutie op zich niet strafbaar is, maar al hetgeen wat er mee in relatie staat wel. In het Strafwetboek zijn verschillende bepalingen opgenomen waardoor het onmogelijk is om prostitutie legaal uit te oefenen. Toch laten verschillende steden in België, waaronder Antwerpen en Brussel (Schaarbeek), bepaalde vormen van prostitutie toe onder bepaalde voorwaarden. In dit onderzoek wordt het raamprostitutiebeleid van Antwerpen en Brussel (Schaarbeek) in kaart gebracht en met elkaar vergeleken. Dit aan de hand van de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat houdt het raamprostitutiebeleid in dat gevoerd wordt in Brussel (Schaarbeek) en Antwerpen?
 - a. Wat zijn de uitgangspunten van het raamprostitutiebeleid in beide steden?
 - b. Hoe ziet de formalisering van het raamprostitutiebeleid er uit in beide steden?
 - c. Wat zijn de kenmerken van het raamprostitutiebeleid in beide steden?

- d. Hoe wordt de raamprostitutieproblematiek aangepakt in beide steden?
 - e. Wat zijn de sterktes en zwaktes van het raamprostitutiebeleid in beide steden?
2. Wat zijn de belangrijkste overeenkomsten en verschillen in het raamprostitutiebeleid in Brussel (Schaarbeek) en Antwerpen?

In het eerste gedeelte van het onderzoek situeert zich de literatuurstudie die een beeld geeft over de attitudes en verschijningsvormen van prostitutie. Tevens worden de routes naar en weg van de prostitutiesector besproken. Daarna wordt het beleid geschetst waarbij de verschillende beleidsmodellen van prostitutie worden beschreven, de regelgeving op internationaal, nationaal en gemeentelijk vlak, alsook de ontwikkelingen op het gebied van het welzijn van de prostituee. Vervolgens worden in de literatuurstudie de reeds gevoerde onderzoeken met betrekking tot het prostitutiebeleid in Antwerpen en Brussel kritisch besproken. In het tweede deel van het onderzoek wordt de methodologie geschetst. Hier wordt ingegaan op de probleemstelling, de onderzoekstraditie, de afbakening van het onderzoek, de onderzoekseenheden en steekproeftrekking, de dataverzameling, de data-analyse en ten slotte de kwaliteit van het onderzoek. In het derde luik worden de resultaten van het onderzoek uiteengezet. Hierbij zal het beleid in Antwerpen en Schaarbeek worden toegelicht. In het vierde deel volgt de discussie, hierin worden de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen beide steden kritisch besproken en wordt de realisatie van de doelstellingen van het raamprostitutiebeleid in beide steden uiteengezet. Ten slotte volgt de conclusie en de beleidsaanbevelingen.

1 Literatuurstudie

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de relevante literatuur rond prostitutie en prostitutiebeleid. In het eerste deel wordt er ingegaan op prostitutie en de attitudes ten aanzien van het fenomeen. In het tweede deel worden de verschijningsvormen van prostitutie besproken. Vervolgens worden de routes naar en weg van de prostitutie in kaart gebracht. In het vierde deel wordt een beeld geschetst van de omstandigheden waarin prostitutie zich situeert. De verschillende beleidsmodellen worden in het vijfde luik weergegeven, alsook de internationale en nationale regelgeving, de gemeentelijke reglementering en de ontwikkelingen rond het welzijn van de prostituee. Ten slotte wordt het beleid van de afgelopen jaren van Antwerpen en Brussel toegelicht.

1.1 Prostitutie en attitudes

Prostitutie is een wereldwijd fenomeen dat door de media zeer dicht bij de burgers wordt gebracht in tegenstelling tot dertig jaar geleden. Dit doet men door het plaatsen van advertenties in de krant, maar ook door een betere rapportage over het fenomeen. De media voorzien als het ware een soort van route naar 'de rosse buurt' (Sanders, 2005, p. 11). In concreto gaat het om advertenties van escortes en bordelen, die terug te vinden zijn in kranten, op reclameborden en via websites. Volgens O'Neill (2001, p. 150) is het adverteren via het internet toegenomen omwille van de hoge kosten voor het plaatsen van advertenties in de kranten. Maar ook heeft dit te maken met de evolutie van de samenleving, waarbij iedereen bijna vertegenwoordigd is op het web. Murphy (2003, p. 307) spreekt van een normalisatie van het sekswerk in de samenleving, waarbij dergelijke activiteiten vooral 's nachts plaatsvinden. Deze normalisatie moet toch in vraag gesteld worden. Volgens Van Loon (2007, p. 105) worden prostituees immers in vele domeinen gestigmatiseerd en een groot aantal mensen beschouwt deze als immorele individuen (Van Loon, 2007, p. 105).

Onder prostitutie of sekswerk wordt het aanbieden van seksuele diensten in ruil voor geld verstaan (Harcourt & Donovan, 2005, p. 201). De term 'sekswerker' wordt in de literatuur gebruikt om het stigma dat verbonden is met het woord 'prostituee' te vermijden (Aronowitz, 2014, p. 223). Harcourt en Donovan (2005, p. 202) maken een onderscheid tussen direct en indirect sekswerk. Het doel van direct sekswerk is seksueel contact, dit is onder meer het geval

bij raamprostitutie. Indirect sekswerk heeft seksueel contact niet als hoofddoel. Dit heeft betrekking op activiteiten zoals in stripclubs en bij telefoonsekslijnen.

Aronowitz (2014, p. 227-228) maakt een tweedeling, volgens hem zijn er twee grote visies ten aanzien van prostitutie (Aronowitz, 2014, p. 227-228). In de eerste visie, het ‘oppression model’, wordt prostitutie aanzien als een vorm van onderdrukking, waarbij de prostituee slachtoffer is van mishandeling en verkrachting. Deze visie leunt aan bij het criminaliseren van de prostitutie of ten minste het strafbaar stellen van de klanten die seksuele diensten willen aanschaffen. De tweede visie, het ‘empowerment model’, stelt dat prostitutie een vorm van vrijwillig gekozen werk is. De aanhangers van deze visie willen de rechten van de prostituees garanderen en zijn dan ook eerder voorstander van decriminalisering, regulering en dus van een beheersing van het fenomeen.

1.2 Verschijningsvormen van prostitutie

Prostitutie bestaat uit verschillende vormen. Hier wordt er een onderscheid gemaakt tussen publieke en private vormen van prostitutie (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 15). Bij publieke vormen is het duidelijk zichtbaar dat het om prostitutie gaat, terwijl dit bij besloten vormen niet zo is. Dit onderscheid is van belang omdat het gevolgen heeft voor de problematiek en het beleid. Bij publieke vormen van prostitutie is de prostitutie de hoofdactiviteit, terwijl bij besloten vormen van prostitutie dit niet altijd het geval is. Deze hebben naast seksuele betrekkingen ook nog andere activiteiten, bijvoorbeeld cabaret.

1.2.1 Publieke vormen

In dit deel worden de zichtbare vormen van prostitutie, raamprostitutie en tippelprostitutie, toegelicht.

Raamprostitutie

Raamprostitutie is een publieke vorm van prostitutie. Een wereldwijde gekende term om dergelijke zone te beschrijven is ‘red light district’, verwijzend naar de rode neonverlichting (Weitzer, 2014, p. 54). Er zijn drie vormen van raamprostitutie, namelijk de vitrines, de bars en de peeskamers (carrés). Deze worden gekenmerkt door neonverlichting en door prostituees in vitrines (De Backer, De Witte & Uyttenhove, 2007, p. 28). Maar de mogelijkheid bestaat dat er in de bars geen prostituees in de vitrines zitten en vervolgens wordt er niet meer

gesproken van raamprostitutie. Deze vorm van prostitutie kan verschillende problemen met zich meebrengen zoals mensenhandel, mishandeling en overlast.

De eerste vorm van raamprostitutie zijn de vitrines. In dit geval huurt de prostituee een kamer in een pand aan een zeer hoog bedrag waar zij seksuele activiteiten met haar klanten uitvoert (De Backer et al., 2007, p. 28). De eigenaar van het pand of de aangestelde beheerder staat in voor verschillende zaken zoals het onderhouden van het gebouw. Bij de tweede vorm van raamprostitutie, carrés, huurt een vrouw een ruimte op het gelijkvloers om daar als prostituee te werken en heeft ze de touwtjes volledig in handen in theorie, maar in praktijk kan er sprake zijn van mensenhandel. De laatste vorm van raamprostitutie is de barprostitutie. Bars zijn ingeschreven als drankgelegenheden, maar de hoofdactiviteit is prostitutie. Achter de verlichte ramen zitten soms prostituees om klanten te lokken (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 18). Deze bars zijn bijna elke dag 24 uur open. De bar is in handen van een uitbater die een zeer grote invloed heeft, hij stelt de regels op en verplicht de prostituees om dagelijks te werken. Dit gaat vaak samen met mensenhandel en mishandeling (Vermeulen, 2007, p. 15). De prostituees hebben daardoor vaak mentale en fysieke problemen (De Backer, De Witte & Uyttenhove, 2007, p. 28; Seinpost adviesbureau, 2008, p. 15). Plaatsen van raamprostitutie zijn voorzien van voldoende uitwendige kenmerken en neonverlichting. Dit is hetgeen wat de raamprostitutie onderscheidt van de privé-prostitutie (Vande Velde et al., 2007, pp. 314-316).

Tippelprostitutie (straat/café)

Tippelprostitutie is de oudste vorm van prostitutie, deze vorm kan opgesplitst worden in straat- en caféprostitutie. Bij straatprostitutie gaan prostituees klanten proberen te lokken om er nadien seksuele betrekkingen mee te hebben in hun auto, hotel of thuis. Deze activiteiten zijn van korte duur (10-15 minuten) (Sanders, O'Neill & Pitcher, 2009, p. 18). Tussen de prostituees is er vaak sprake van competitie. Deze vorm van prostitutie brengt zware overlast met zich mee, vooral verkeersgerelateerde problemen. De bestuurders van de wagens zijn afgeleid, dit met zware gevolgen zoals aanrijdingen en getoeter. Straatprostitutie is vaak gekoppeld aan drugsverslaving (De Backer et al., 2007, p. 29). Campbell (1991, p. 1372) stelt vast dat drugsverslaafde prostituees de prijzen van seksuele activiteiten doen dalen. Drugsverslaafde prostituees hebben nood aan hun drugs en bieden seksuele activiteiten tegen zeer lage prijzen aan, zodat ze verdovende middelen kunnen kopen en gebruiken. Sanders (2005, p. 19) stelt vast dat straatprostituees in Groot-Brittannië meestal in industriële en

residentiële gebieden werken dicht bij parken, bedrijventerreinen of parkeergarages. Ook is dit in de Belgische steden van toepassing (Vande Velde et al., 2007, p. 312). De pooiers oefenen controle uit op hun ‘medewerksters’, door vanop een afstand toezicht te houden.

Een andere vorm van tippelprostitutie is caféprostitutie. Hier gaan prostituees op café om mannen te verleiden.

1.2.2 Besloten vormen

Het werven van klanten bij besloten vormen van prostitutie (niet zichtbaar) gebeurt vaak via advertenties in dag- en weekbladen en via het internet. Bij deze vormen is het moeilijker om inzicht te krijgen in de werking, omwille van het feit dat men niet graag ‘pottenkijkers’ heeft (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 26). Hierbij wordt er een onderscheid gemaakt tussen escortbureaus, sauna- en massagesalons, cabarets en stripteaseaangelegenheden en privé-prostitutie.

Escortbureaus

Een escortbureau is een bemiddelingsdienst tussen klanten en prostituees. De escortdame wordt door het bureau in contact gebracht met een klant. Deze vorm van prostitutie behoort tot de betere klasse en hierbij gaat het niet steeds om seksuele betrekkingen tussen klant en prostituee (De Backer et al., 2007, p.29). Escorts willigen soms speciale wensen van klanten in, zoals sadomasochisme, dat uren kan duren. Naast seksuele betrekkingen willen sommige klanten ‘the girlfriend-experience’, een dienst waarbij er gekust en geknuffeld wordt en waarbij er ook intimiteit is (Sanders et al., 2009, p. 19). De escortdiensten blijven onder de radar van het gemeentelijke en justitiële apparaat, omdat het niet gelokaliseerd kan worden via internetadvertenties. Ook geeft een escortbureau nooit een adres van hun hoofdzetel vrij (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 28).

Naast de escorts die via bureaus werken, zijn er de onafhankelijke escorts. Deze posten via het internet of advertentiebladen hun telefoonnummer. Het onderscheid tussen onafhankelijke escorts en privé-prostitutie is niet zeer duidelijk. Privé-prostitutie vindt plaats op een locatie van de prostituee, terwijl dit niet altijd het geval is bij escorts (Harcourt & Donovan, 2005, p. 202).

Sauna- en massagesalons

Wanneer men spreekt over sauna- en massagesalons wordt er geen verband gelegd met prostitutie, maar eigenlijk is er dit wel. In dergelijke salons worden seksuele activiteiten verricht door de ‘masseur’s’. Advertenties in kranten, mond-tot-mond reclame en internet zijn de belangrijkste bronnen voor de klanten. Deze sauna- en massagesalons zijn goed georganiseerd. Hierbij moet opgemerkt worden dat een groot deel van de homoprostitutie zich in deze sector situeert (De Backer et al., 2007, p. 29).

Cabarets en stripteasegelegenheden

Cabarets en stripteasegelegenheden zijn in theorie plaatsen waar enkel shows, dansacts en stripteases worden opgevoerd, maar in praktijk voorzien deze ook de mogelijkheid om seksuele betrekkingen te hebben. De klanten worden na het optreden, indien ze dit wensen, meegenomen naar een aparte kamer, ‘séparé’ genoemd. De grens tussen dansen, strippen en prostitutie in deze plaatsen is vaak zeer dun.

Privé-prostitutie

Privé-prostitutie houdt in dat de prostituee volledig zelfstandig werkt en haar klanten ontvangt bij haar thuis. De persoon ronselt klanten via advertenties in kranten en magazines. Elke uitwendige aanwijzing van prostitutie is afwezig. Deze vorm van prostitutie heeft een verborgen karakter, wat zorgt dat het moeilijk is om hierop controle uit te oefenen. Naar aanleiding van de aanpak van prostitutie zou het kunnen dat een criminele groep, die zich bezig houdt met zichtbare prostitutie, hun activiteiten gaan verleggen naar de privé-prostitutie om controles van de politie te vermijden (Vande Velde et al., 2007, pp. 317-318).

1.3 Routes naar en weg van de prostitutie

In dit hoofdstuk zal er dieper ingegaan worden op de redenen voor het toetreden en verlaten van de prostitutiesector.

1.3.1 Intrede in prostitutie

Hoewel vaak gedacht wordt dat personen toetreden in de prostitutiesector omwille van geldproblemen, is dit niet altijd zo. Ook personen van de middenklasse zijn er te vinden (Bernstein, 2007, p. 474). Door verschillende onderzoekers is vastgesteld dat mensen hun job

verlaten om deel te nemen aan de ‘elite prostitutie’, met name escorts of in luxueuze bordelen (Lucas, 2005, p. 25). Uit onderzoek blijkt dat vooral personen met een zwak sociaal leven, weinig goede ondersteuning van familie en vrienden en met een moeilijke jeugd zich begeven in de prostitutie. In 1996 namen Mansson en Hedin (1999, p. 70) kwalitatieve interviews af in Zweden bij 23 prostituees die de prostitutiesector hadden verlaten. De onderzoekers vroegen wat de reden was waarom zij in de prostitutie waren getreden. Uit hun onderzoek (Mansson & Hedin, 1999, p. 70) bleek dat 75% van de bevroegde prostituees een moeilijke jeugd had en 43% was daarvan seksueel misbruikt.

O’Neill (2001, p. 83) wijst erop dat er vier grote motivaties kunnen worden onderscheiden voor een intrede in de prostitutie. Deze motivaties zijn economische nood, associatie met de subcultuur, drugsgebruik en kwetsbare personen. De typologie van O’Neill is echter niet erg diepgaand en omvat niet alle redenen en motivaties. Het onderscheid van Scambler is breder en omvat meer mogelijke redenen. Scambler (2007, p. 1080) maakt een zesdelig onderscheid in types van prostituees, dit op basis van de manier waarop ze starten met prostitutie en hun redenen hiervoor. Het eerste type dat hij onderscheidt, zijn de mensen die gedwongen worden, hier gaat het dus om criminele feiten zoals mensenhandel en mishandeling. Een tweede type prostituees zijn diegenen voor wie prostitutie een lotsbestemming lijkt, dit heeft vooral te maken met de familie die druk uitoefent op hen. Een derde type noemt Scambler (2007, p. 1080) de ‘overlevenden’. Deze stappen in het sekswerk omdat ze geld nodig hebben, bijvoorbeeld om hun drugsverslaving te financieren, hun schulden af te betalen of omdat ze een kind moeten opvoeden. Volgens O’Connell Davidson (1998, p. 34) treden er vele vrouwen en mannen, die geen diploma op zak hebben en weinig vaardigheden hebben, in de prostitutiesector omdat er niet veel alternatieven voor hun zijn. Deze conclusie kan zowel geplaatst worden in het tweede als derde type van Scambler. Ten vierde zijn er de ‘werkers’, het verlenen van seksuele diensten is hun vaste job om geld te verdienen ongeacht of zij geldtekorten hebben of niet. De vijfde groep zijn mensen die zich prostitueren om een project te financieren, een voorbeeld hiervan is dat de persoon een tweede verblijf wenst. Deze personen krijgen het label ‘opportunisten’ opgeplakt. Ten slotte zijn er de mensen die in de prostitutie stappen omdat ze misschien seksverslaafd zijn of omdat ze het leuk vinden, deze personen hebben geen financiële nood. Er kan opgemerkt worden dat bij de eerste drie types een zeer grote druk is om zich te prostitueren, deze personen kunnen er niet gauw aan ontkomen, dit in tegenstelling tot de laatste drie categorieën.

1.3.2 Uittrede uit de prostitutie

Uit de wereld van prostitutie treden is een cruciale stap en maakt een nieuw leven voor de prostituee mogelijk, alhoewel dit niet een evidente opgave is volgens verschillende onderzoeken (Mansson & Hedin, 1999, pp. 73-75; Oselin, 2010, p. 545). Mansson en Hedin (1999, pp. 73-75) hebben na interviews met 23 prostituees een ‘uittredingsmodel’ ontwikkeld waarbij de nadruk wordt gelegd op de invloed van structurele, situationele, relationele en individuele factoren. Wanneer men een goede structuur heeft, met andere woorden goede relaties, een goede omgeving en duidelijke motieven om het prostitutiemilieu te verlaten, is de kans groot dat men aan deze wereld kan ontsnappen. Het model besluit dat de emotionele betrokkenheid een determinerende factor is of men de prostitutie verlaat of niet. Maar in sommige gevallen zijn de prostituees slachtoffer van mensenhandel en mishandeling, waardoor het misschien moeilijker wordt om de sector te verlaten. Wanneer prostituees een drugsverslaving hebben, vormt dit een barrière om uit de prostitutie te treden (Cusick & Hickman, 2005, p. 372). Deze prostituees hebben immers een inkomen nodig om hun drugsverslaving te financieren en prostitutie is voor hen één van de weinige mogelijkheden. Ook toont onderzoek aan dat wanneer een prostituee een strafblad heeft, dit een hinderende factor is om het seksuele werkveld te verlaten (Sanders, 2007, pp. 81-88).

Uit een kleinschalige kwalitatieve studie met dertig sekswerkers, die het seksuele werkveld hebben verlaten, besluit Sanders dat er vier routes, bestaande uit triggers, zijn om uit de prostitutie te treden (Sanders, 2007, pp. 81-88). Hierbij wordt er een onderscheid gemaakt tussen de straatprostituees en de raamprostituees. De eerste route is een reactie op een gebeurtenis; dit kan voor raamprostituees een nieuwe relatie zijn, geweld, maar ook dat de prostituee ontdekt werd door een familielid of vriend. Voor straatprostituees kan deze gebeurtenis, ziekte, zwangerschap, etc. zijn. ‘Graduele planning’ is de tweede route om de prostitutie te verlaten. Raamprostituees ondernemen in dit geval zelf stappen om de sector te verlaten, men geeft met andere woorden de carrière een andere wending, waarbij men financieel alles op voorhand heeft geregeld. Er kunnen verschillende triggers zijn voor straatprostituees om te stoppen met zichzelf te prostitueren, zoals een drugsbehandeling, een therapie of een verhuizing. De derde vorm is ‘natuurlijke progressie’, dit omvat dat oudere raamprostituees minder klanten gaan ontvangen en dat deze vrouwen een andere manier gaan zoeken om geld te verdienen. Zowel raam- als straatprostituees willen een veiligere levensstijl.

‘Jo-joing’ is de laatste methode om te stoppen met zichzelf te prostitueren. Hierbij proberen de raamprostituees te stoppen met prostitutie door bijvoorbeeld ander werk te zoeken. Maar omdat alternatieve jobs niet veel inkomsten leveren, keert men terug naar het sekswerk. Men stopt dus voor een korte periode en een tijdje nadien prostitueert men zich opnieuw. Bij straatprostituees houdt ‘Jo-joing’ in dat men terugkeert naar de sector, omdat men faalt in het succesvol beëindigen van een drugsbehandeling of omdat men in contact komt met justitie. Ondersteuning op lange termijn is nodig om de prostitutiesector definitief te verlaten (Surratt, Inciardi, Kurtz & Kiley, 2004, p. 55).

1.4 Leef- en werkomstandigheden van de prostituees

Als er gesproken wordt over de omstandigheden van de prostituees kan er een driedelig onderscheid gemaakt worden. In het eerste deel wordt het thema ‘geweld en veiligheid’ toegelicht. Daarna volgt een uiteenzetting over de gezondheid van de prostituees en ten slotte worden de arbeidsomstandigheden en de toegang tot huisvesting besproken.

Geweld en veiligheid

Geweld tegen prostituees kan gepleegd worden door verschillende personen, zoals pooiers, drugsdealers, overvallers en andere prostituees, maar wordt meestal gepleegd door klanten (Kinnell, 2006, p. 142). Het plegen van geweld door klanten gebeurt vooral ’s nachts. Overdag bestaat het cliënteel hoofdzakelijk uit mannen die hun bezoek zoveel mogelijk verborgen willen houden voor het thuisfront en problemen proberen te vermijden. ’s Nachts is het cliënteel veelal samengesteld uit dronkaards en drugsgebruikers die gewelddadig kunnen worden (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 35).

Er bestaat een onderscheid naargelang de vorm van prostitutie. Straatprostituees zijn vaker slachtoffer van fysiek geweld dan raamprostituees, omwille van het feit dat er geen controle is bij de straatprostituees (Kinnell, 2006, pp. 144-145). Dergelijke controle, een gezelschapsdame, is soms wel aanwezig bij raamprostitutie, wat het veiligheidsgevoel van de prostituees verhoogt. In een carré is men in principe alleen met de klant en dit kan tot gevaarlijke situaties leiden, bijvoorbeeld als er onenigheid ontstaat in verband met de betaling. Daarom hebben sommige prostituees in carrés een gezelschapsdame of een hond (Seinpost adviesbureau, 2008, pp. 35-36). Elke vorm van prostitutie heeft wel een strategie, ‘risicomanagement’, om geweld te voorkomen. Bij raam- en carréprostitutie is dit soms de

aanwezigheid van een gezelschapsdame, maar eventueel ook de aanwezigheid van camera's (Brooks-Gordon, 2006, p. 242). 'Straatwerkers' hebben niet zo een degelijke strategie als de raam- en carréprostituees. De methoden die straatprostituees gebruiken om gevaar te voorkomen zijn: een oogje in het zeil houden, dit doen ze door de nummerplaten van de wagens van de klanten op te schrijven of vanop een afstand te kijken wat er gebeurt. Sommige straatprostituees dragen zelfs een wapen om zich te beschermen (Mckeganey & Barnard, 1996, p. 76).

Kinnell (2006, p. 151) identificeert vier uitlokkende factoren die geweld kunnen veroorzaken. Ten eerste de prostituee weigert bepaalde handelingen te stellen. Een tweede uitlokkende factor is een discussie over het te betalen bedrag. Ten derde de prostituee beëindigt de activiteit voordat de cliënt tot zijn hoogtepunt is gekomen. De laatste uitlokkende factor dat eventueel geweld veroorzaakt is dat de klant geen erectie kan krijgen. Toch moet er benadrukt worden dat de meeste bezoeken volgens dit onderzoek probleemloos verlopen.

De prostituees doen meestal geen aangifte van gewelddadige feiten bij de politie. Uit onderzoek van Kinnell (2006, p. 161-163) in het Verenigd Koninkrijk blijkt dat de redenen voor niet-aangifte de volgende zijn: de prostituees verwachten geen sympathie van de politie, de prostituees hebben reeds negatieve ervaringen gehad of ze zijn bang om gearresteerd te worden voor prostitutiegerelateerde feiten. Raam- en carréprostituees doen volgens Brooks-Gordon (2006, p. 245) eerder aangifte van criminele feiten dan straatprostituees, maar dit heeft enkel betrekking op niet-gewelddadige feiten en diefstallen. Sommige studies stellen vast dat regelmatige blootstelling aan geweld wordt gezien als 'part of the job' en daarom ondernemen de prostituees geen actie (Mckeganey & Barnard, 1996, p. 78).

Gezondheid

De gezondheid van de prostituees is een gevoelig onderwerp dat niet steeds gegarandeerd is. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen de fysieke en mentale gezondheid. Bedreigingen voor de fysieke gezondheid van prostituees zijn het gebruiken van drugs, seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA's) en geweld.

Zoals in paragrafen 1.2.1 en 1.3.1 is vastgesteld, is het gebruik van drugs vooral gekoppeld aan straat prostitutie. In Glasgow liep gedurende drie jaar het onderzoek van Mckeganey en Barnard (1996, p. 39) bij driehonderd straatprostituees waarin men vaststelde dat vrouwen in

de sector stappen om hun drugsverslaving te bekostigen. Deze werken enkel wanneer ze geld nodig hebben en nemen vervolgens grote risico's. Maar drugsverslaving vormt ook bij de andere vormen van prostitutie een probleem zoals in massagesalons, privé-ontvangsten (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 38). In sommige gevallen neemt men een overdosis wat de dood tot gevolg heeft.

Onveilige seks heeft soms zware gevolgen, met name het krijgen van een seksueel overdraagbare aandoening (SOA). Bepaalde groepen van prostituees zijn gevoeliger voor SOA's. Het gaat hier meestal om prostituees die net gestart zijn met het uitoefenen van deze job of prostituees die meer geld willen verdienen door het condoom weg te laten. Dit laatste is vaak het geval bij drugsverslaafde prostituees (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 39). De hulpverleningsinstanties in de verschillende steden ondernemen verschillende acties om dit te voorkomen, maar het is in vele gevallen uiteindelijk de keuze van de prostituee zelf om onveilige seks te hebben en daardoor gevaar te lopen op een seksueel overdraagbare ziekte.

Een laatste bedreiging voor de fysieke gezondheid is geweld, dit kan afkomstig zijn van verschillende personen. De prostituees nemen zo veel mogelijk maatregelen om dit te voorkomen. Er moet opgemerkt worden dat geweld niet enkel een impact heeft op de fysieke gezondheid, maar ook op de mentale gezondheid (Mckeganey & Barnard, 1996, p. 80).

Naast de fysieke gezondheid, heeft deze vorm van sekswerk ook een impact op de mentale gezondheid. Mentale problemen waar de prostituees mee kunnen kampen zijn depressie, stress, paniekaanvallen en eetstoornissen (Day, 2007, p. 28). De aanwezigheid van mentale problemen reflecteren hoe de prostituees omgaan met het moeilijke leven en het label dat op hen wordt geplakt door de samenleving.

Arbeidsomstandigheden en huisvesting

De werkomstandigheden van de prostituees hangen af van de technologische en medische middelen aanwezig in het land, alsook van de overheid en de sociale attitudes ten aanzien van prostitutie. Met andere woorden zal het beleidsmodel dat aanwezig is in het land en de stad/gemeente bepalen wat de condities zijn waarin de prostituees moeten werken. (Garcia, 2014, pp. 34-35). Vandaag de dag zijn er nog verschillende plaatsen met slechte werkomstandigheden met als gevolg dat de prostituees fysieke en psychologische problemen hebben (Garcia, 2014, p. 39).

1.5 Beleid en regelgeving

In het eerste deel wordt er ingegaan op de verschillende vormen van beleid in de wereld. Vervolgens wordt de internationale en supranationale regelgeving omtrent prostitutie toegelicht. Daarna wordt toegespitst op de wet van 5 augustus 2003, de artikelen omtrent prostitutie en mensenhandel in het Belgisch Strafwetboek en de gemeentelijke reglementering. Ten slotte worden de ontwikkelingen in verband met het welzijn van de prostituee besproken.

1.5.1 Beleidsmodellen

Er kan een vijfdelig onderscheid worden gemaakt in de vormen van beleid ten aanzien van prostitutie (Aronowitz, 2014, pp. 230-235; Sanders et al., 2009, p. 123). Deze zijn prohibitionisme/criminalisering, abolitionisme, neo-abolitionisme/gedeeltelijke decriminalisering, legalisering en regulering en als laatste decriminalisering. Het prohibitionisme of criminalisering is de strengste vorm van criminalisering, waarbij elke vorm van prostitutie illegaal is en dus strafbaar is. Dit beleidsmodel is onder meer te vinden in de Verenigde Staten van Amerika en China. Abolitionisme, dat de beleidsvorm is in België en vele andere Europese landen, houdt in dat prostitutie op zich niet strafbaar is. Maar al hetgeen wat hiermee in relatie staat, zoals een huis houden van prostitutie, is wel strafbaar. Dit betekent dat het bijna onmogelijk wordt om prostitutie uit te oefenen, maar een gemeentelijk/stedelijk beleid zorgt voor regulering. Een derde vorm van beleid is het neo-abolitionisme of gedeeltelijke decriminalisering. Hierbij wordt het aanbieden van seksuele activiteiten niet meer strafbaar gesteld, maar wel het aanschaffen van seksuele activiteiten, het is dus verboden om seks te kopen. Dit beleid wordt gevoerd in Zweden, Noorwegen en IJsland. Een vierde vorm is legalisering en regulering van prostitutie, dit betekent dat men prostitutie toelaat onder bepaalde condities. Er zijn dus voorwaarden waaraan voldaan moet worden, dit is hetgeen dat legalisering onderscheidt van decriminalisering. Legalisering is reeds het geval in Nederland. Decriminalisering, zoals in Australië, houdt in dat er geen enkele wet meer is die zich bekommert om de vrijwillige prostitutie. Het is als het ware een beroep als een ander. Gedwongen prostitutie en kinderprostitutie zijn nog steeds strafbaar. Het doel van dit beleidsmodel is dat er minder stigmatisering zal zijn en dat men makkelijker een ander beroep kan gaan uitoefenen na het verlaten van de prostitutie.

1.5.2 Internationale en supranationale regelgeving

De grondslag van regelgeving met betrekking tot prostitutie in België is terug te vinden in het ‘VN-verdrag van New York van 1950 ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie opgericht’.¹ Dit verdrag werd van toepassing in België door de goedkeuringswet van 6 mei 1965.² Ten gevolge van deze goedkeuring, was België genoodzaakt de wetgeving in overeenstemming te brengen met het verdrag en dus verplicht om elke vorm van prostitutie te verbieden en te bestraffen. Door deze ratificatie van het verdrag houdt België er een abolitionistische visie op na. Het verdrag houdt in dat zelfs met de toestemming van de prostituee het verboden is om seksuele activiteiten tegen betaling uit te oefenen (Happe, Spruyt & Suy, 2007, p. 186). In het VN-verdrag wordt geen onderscheid gemaakt tussen vrijwillige en gedwongen prostitutie. Het is niet de bedoeling de prostituee te bestraffen, maar men moet deze als slachtoffer aanzien en daarom moet ze beschermd worden tegen mogelijke exploitatie van seksuele dienstverlening (Vande Velde et al., 2007, pp. 309-310). Ook relevant is dat het verdrag ingaat op het probleem mensenhandel, dat in sommige gevallen verbonden is aan prostitutie. De bepalingen van het verdrag hebben rechtstreekse werking in het nationaal recht, dit wil zeggen wanneer de rechter een strijdigheid vaststelt tussen een bepaling van het verdrag en een nationale bepaling, dat hij steeds voorrang moet geven aan de bepaling van het verdrag.

Naast deze internationale norm is het ‘Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens’ (E.V.R.M.) van belang.³ Hierin worden de rechten weergegeven die elke persoon moet hebben. In de prostitutie is er vaak sprake van mensenrechtenschendingen. Deze schendingen komen vaak niet aan het licht omwille van de kwetsbare positie van de prostituee (geweld, isolatie, ...). Ook het ‘Internationaal Verdrag ter bescherming van de Burgerlijke en Politieke Rechten’ (BuPo) is van belang in de prostitutiesector.⁴ Dit verdrag omvat allerlei basisrechten die gerespecteerd moeten worden en die afdwingbaar zijn voor de rechter. Bijvoorbeeld wanneer een prostituee het verbod op onmenselijke en vernederende behandeling wil inroepen

¹ Overeenkomst 21 maart 1950 ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, *BS* 13 augustus 1965.

² Wet van 6 mei 1965 houdende de goedkeuring van de Overeenkomst ter bestrijding van de handel in mensen en van de uitbating van een anders prostitutie en het slotprotocol, ondertekend op 21 maart 1950 te New York, *BS* 13 augustus 1965.

³ Het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele Vrijheden van 4 november 1950.

⁴ Het internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 16 december 1966.

ter bescherming van haar belangen. Het E.V.R.M. en BuPo zijn enkel van toepassing wanneer het gaat om gedwongen prostitutie.

1.5.3 Belgische wetgeving

In dit deel wordt de relevante nationale wetgeving rond prostitutie in kaart gebracht. De volgende delen worden in chronologische volgorde besproken: de wet van 5 augustus 2003, de strafwetsbepalingen met betrekking tot prostitutie en de strafwetsbepalingen met betrekking tot mensenhandel.

*Wet van 5 augustus 2003*⁵

In de wet van 5 augustus 2003 wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen gedwongen en vrijwillige prostitutie. Men laat door deze wet een kleine mogelijkheid om vrijwillige prostitutie uit te oefenen. Daarnaast stelt de wet dat de werkomstandigheden voor de prostituees optimaal moeten zijn (Van Loon, 2010, p. 118-119).

Strafwetsbepalingen met betrekking tot prostitutie

In de strafwet worden verschillende handelingen met betrekking tot prostitutie strafbaar gesteld. Deze worden geformuleerd in artikel 380, 380bis en 380ter Sw.⁶ Artikel 380, § 1 en artikel 380bis Sw. worden met hun complexiteit hieronder kort besproken, alsook artikel 380ter Sw.

Artikel 380, § 1, 1^o Sw. stelt “hij die, ten einde eens anders driften te voldoen, een meerderjarige zelfs met zijn toestemming, aanwerft, meeneemt, wegbrengt of bij zich houdt met het oog op het plegen van ontucht of prostitutie” strafbaar. ‘Zelfs met zijn toestemming’ wil dus zeggen dat er niet aangetoond moet worden of er een akkoord was of niet. De eerste drie handelingen hebben een ogenblikkelijk karakter in tegenstelling tot het bijhouden, dit houdt een voortdurend misdrijf in. Er moet opgemerkt worden dat ook diegene, die zijn echtgenoot overtuigd om seksuele activiteiten uit te voeren met andere personen, gerekruteerd via advertenties, strafbaar is.⁷ Wat het moreel bestanddeel betreft, ‘eens anders driften te voldoen’, is het niet vereist om voor zichzelf winst te verwerven (De Nauw, 2010, pp. 159-

⁵ Wet van 5 augustus 2003 betreffende ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, BS 7 augustus 2003.

⁶ Art. 380, 380bis en 380ter Sw.

⁷ E.H.R.M. 17 februari 2005, *T. Strafr.* 2005, 426.

160). Bijvoorbeeld een man brengt zijn echtgenote naar een plaats waar zij zich gaat prostitueren, zelfs als hij hier geen voordeel uithaalt, is hij strafbaar.

“Hij die een huis van ontucht of prostitutie houdt” is volgens artikel 380, § 1, 2° Sw. strafbaar. De term ontucht is breder dan prostitutie, het omvat handelingen die geen vergoeding vereisen. Een huis van prostitutie kan verschillende vormen aannemen zoals een klassiek bordeel, maar ook een massagesalon of een kroeg.

Ook is “hij die kamers of een enige andere ruimte verkoopt, verhuurt of ter beschikking stelt met het oog op prostitutie met de bedoeling een abnormaal profijt te realiseren” volgens artikel 380, § 1, 3° Sw. strafbaar. Het wetens en willens verhuren van vitrines voor raamprostitutie tegen zeer hoge prijzen valt onder de toepassing van dit artikel.⁸ Twee zaken zijn zeer belangrijk in dit artikel, er moet een abnormaal profijt worden gerealiseerd en de verhuurder moet weten voor welke doeleinden het wordt gebruikt. Ook valt het verhuren van hotelkamers, ‘hotelproxenetisme’, tegen een abnormaal hoge prijs onder deze strafbepaling (Stevens, 2002, pp. 78-90). Er kan opgemerkt worden dat de strafwet milder is dan het verdrag van 21 maart 1950, omdat het enkel strafbaar is indien er een abnormaal profijt wordt gerealiseerd (Vande Velde et al., 2007, p. 310).

Artikel 380, § 1, 4° Sw. stelt “hij die, op welke manier ook, eens anders ontucht of prostitutie exploiteert” strafbaar. Dit kan er in bestaan een rechtstreeks of onrechtstreeks financieel voordeel uit te halen. Het souteneurschap of anders gezegd het pooierschap is sedert de wet van 13 april 1995 niet meer strafbaar. De wetgever heeft deze bepaling laten vallen om te vermijden dat het louter samenleven met een prostituee zou bestraft worden (De Nauw, 2010, p. 163). Dit houdt niet in dat de persoon die, geheel of ten dele, leeft op de kosten van de persoon wiens prostitutie hij exploiteert niet strafbaar meer is. Er kan dus opgemerkt worden dat men wettelijk het woord ‘souteneur’ heeft laten vallen, maar dat in de praktijk personen die anderen exploiteren nog steeds souteneur, pooier zijn.

De voorlaatste bepaling in het Strafwetboek die betrekking heeft op prostitutie staat vermeld in artikel 380bis Sw. Artikel 380bis Sw. stelt “hij die in een openbare plaats door woorden, gebaren of tekens iemand tot ontucht aanzet” strafbaar. Dit omvat ook prostitutie, omdat het onder ontucht valt.

⁸ Antwerpen 8 maart 2006, *R.W.* 2008-2009, 1225, noot T. VANDROMME.

In de voorgaande besproken artikelen vormt minderjarigheid een verzwarende omstandigheid. Ten slotte heeft artikel 380ter Sw. een link met prostitutie, dit heeft betrekking op alles wat direct of indirect te maken heeft met reclame voor diensten van seksuele aard.

Er moet opgemerkt worden dat prostitutie in principe niet strafbaar is in het strafrecht, maar ondanks de verschillende bepalingen in het Strafwetboek wordt het amper mogelijk om het uit te oefenen (Hirsch, 1992, p. 81). Hieruit kan er geconcludeerd worden dat enkel zichzelf prostitueren in alle beslotenheid zonder aanwezigheid van een organisatie of derden en zonder ruchtbaarheid toelaatbaar is. Dit heeft het Hof van beroep in Antwerpen verworpen. Zij stelde dat zichzelf prostitueren in de eigen woning gelijk staat aan het houden van een huis van ontucht of prostitutie (Hirsch, 1992, p. 92). De rechtspraak van het Hof wordt niet opgevolgd door alle rechters. Problematisch is dat het Strafwetboek geen definitie voorziet van prostitutie, met als gevolg dat er geen duidelijke kijk is op wat niet en wel toegelaten is.

Strafwetsbepalingen met betrekking tot mensenhandel

In 2013 is artikel 433quinquies aangepast door de Wet van 29 april 2013 tot wijziging van artikel 433quinquies van het Strafwetboek met het oog op het verduidelijken en het uitbreiden van de definitie van mensenhandel.⁹ Deze wijziging van artikel 433quinquies was noodzakelijk. Voordien was de term seksuele exploitatie niet voldoende uitgebreid. Deze term omvatte enkel de exploitatie van ontucht, prostitutie en kinderpornografie, terwijl om in overeenstemming te zijn met de internationale normen, het aangeraden zou zijn om dit te verruimen tot alle vormen van seksuele exploitatie. Dankzij de Wet van 29 april 2013 werd dit probleem opgelost. Artikel 433quinquies, § 1, 1^o Sw. stelt “de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting, de opvang van een persoon, het nemen of de overdracht van de controle over hem met als doel de uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting” strafbaar. Dit gaat dus onder meer om gevallen van gedwongen prostitutie.

⁹ Wet van 29 april 2013 tot wijziging van artikel 433quinquies van het Strafwetboek met het oog op het verduidelijken en het uitbreiden van de definitie van mensenhandel, *BS* 23 juli 2013.

1.5.4 Reglementering op gemeentelijk vlak

Er kan gesteld worden dat het Belgisch Strafwetboek een beeld schetst hoe België zich opstelt ten aanzien van prostitutie en dat de concrete invulling van de aanpak van prostitutie in de handen van de steden en gemeenten ligt dankzij verschillende instrumenten (Nieuwe Gemeentewet, etc.). De reglementering op gemeentelijk vlak wordt hieronder besproken.

Voor de wet van 21 augustus tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie

Voor de wet van 21 augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie werd de prostitutie geregeld door de steden en gemeenten.¹⁰ Dit verwijst naar het artikel 96 van de Gemeentewet van 1836 die stelde dat de gemeente alle maatregelen kon treffen die zij nodig achtte om de openbare zedelijkheid en orde te handhaven. Prostitutie werd in die tijd gedoogd. Op basis van artikel 96 van de Gemeentewet stelden de gemeenten reglementen op. Verschillende steden en gemeenten werkten met een registratiesysteem voor prostituees, alsook voerden ze een werkboekje in en waren de prostituees verplicht om periodiek een arts te bezoeken (Vande Velde et al., 2007, p. 310). Er was een grote differentiatie tussen de steden in de reglementering van prostitutie. Het leek erop dat de steden de prostitutie op hun grondgebied onder controle hadden (Vande Velde et al., 2007, p. 310). Vanaf 1900 ontstond er discussie over de reglementering (Gilliaux, 1992, p. 285). Dit was het gevolg van een aantal factoren. Ten eerste werd het verplicht medisch onderzoek vaak verzuimd door de prostituees (Van Loon, 2007, p. 111; Baelde, Bonte & Van Rumst, 2007, p. 359). Ten tweede was het registratiesysteem niet zo effectief als verwacht omwille van het feit dat er een groot deel van de prostituees niet geregistreerd waren en in de clandestiniteit bleven. Ten derde zorgde de regelgeving dat er enkel werd opgetreden tegen zichtbare vormen van prostitutie en de subtielere vormen, zoals escortdiensten en barprostitutie, bleven buiten schot (Gilliaux, 1992, p. 286), alsook trof de reglementering enkel vrouwen uit de arbeidersklasse (Van Loon, 2007, p. 111). Van Loon (2007, p. 111) stelt ook vast dat de reglementering sterk moreel veroordeeld werd, de staat was zelf te sterk betrokken bij prostitutie omdat men het gecontroleerd toeliet. Ten slotte wijzigde de internationale visie op prostitutie, de abolitionistische stroming groeide en haalde de overhand in verschillende landen, waardoor men in België afzag van de officiële reglementering (Baelde et al., 2007, p. 359).

¹⁰ Wet 21 augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie, *BS* 13 september 1948.

De wet van 21 augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie

Door deze discussie ontstond de wet van 21 augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie (Vande Velde et al., 2007, pp. 310-311). Dit hield in dat de reglementen die de steden en gemeenten hadden ingevoerd, werden opgeheven en dat enkele artikelen in het Strafwetboek werden ingevoerd. De gemeenten konden enkel nog verordeningen nemen die de wet aanvulden indien ze tot doel hadden de openbare zedelijkheid en rust te handhaven (Vande Velde et al., 2007, pp. 310-311). Opgemerkt dient te worden dat nog voor het VN-verdrag van 21 maart 1950 het abolitionistisch perspectief van toepassing was in België (Van Loon, 2007, p. 110).

De Nieuwe Gemeentewet

De Nieuwe Gemeentewet zorgt dat de verordenende bevoegdheid van gemeenten verder wordt aangevuld.¹¹ Er kunnen dus volgens artikel 121 en artikel 135, § 2 van de Nieuwe Gemeentewet politieverordeningen worden uitgevaardigd om de openbare veiligheid en rust te verzekeren. Deze gemeentelijke bepalingen mogen de prostitutie in de stad/gemeente niet regelen. De gemeenten mogen wel verordeningen uitvaardigen om de overlast, die prostitutie met zich brengt, aan te pakken (Vande Velde et al., 2007, p. 311).

Wet van 13 mei 1999 tot invoering van de gemeentelijke administratieve sancties

Voor de wet van 13 mei 1999 werden overtredingen van de reglementen en verordeningen amper bestraft omdat ze niet voor de rechtbank verschenen. De dossiers werden bijna altijd geseponeerd. Dankzij artikel 119bis Nieuwe Gemeentewet die op 13 mei 1999 werd ingevoerd kreeg de politie de bevoegdheid om administratieve sancties op te leggen, zonder tussenkomst van de politierechtbank.¹² De administratieve sancties die kunnen worden opgelegd zijn een geldboete, een schorsing of intrekking van een vergunning en een tijdelijke of definitieve sluiting van een instelling. De meest efficiënte sancties zijn de sluiting van het pand, de intrekking en schorsing van de geschiktheidsverklaring (Vande Velde et al., 2007, p. 311). De sanctie ‘geldboete’ heeft amper impact omdat het bedrag niets betekent voor de uitbater.

¹¹ Nieuwe Gemeentewet, K.B. 24 juni 1988, BS 3 september 1988.

¹² Wet van 13 mei 1999 tot invoering van de gemeentelijke administratieve sancties, BS 10 juni 1999.

Wet van 24 juni 2013 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties

Deze wet implementeert enkele nieuwigheden en aanpassingen in het systeem van de administratieve sancties. De belangrijkste veranderingen zijn de verhoging van de geldboete, de invoering van gemeenschapsdienst en lokale bemiddeling.¹³ Deze aanpassingen hebben geen grote impact op de prostitutiesector.

Als besluit kan men stellen dat alles rond prostitutie strafbaar is, maar prostitutie zelf niet. Er wordt vooral gefocust op de overlast van het fenomeen. Er kan gesproken worden van een gedoogbeleid in de steden en gemeenten. Dit wil zeggen dat er vele schendingen zijn van de strafbepalingen, maar in de praktijk komt het amper tot vervolging van die feiten (De Backer et al., 2007, p. 61). Ten gevolge van het verschillend beleid in de steden/gemeenten gaan de prostituees bepalen waar ze gaan werken, meer bepaald waar het voor hun het beste is op het vlak van bescherming en op sociaal en financieel vlak.

1.5.5 Ontwikkelingen welzijn prostituee

In de jaren '80 was er sprake van een opkomst van geprofessionaliseerde opvang voor prostituees (Van Loon, 2010, p. 112-114). Het belang van het sekswerkerdiscours werd belangrijker in deze periode. Het discours behandelt thema's zoals marginalisering en werkstatuut. Het hoofddoel was met andere woorden om de werkomstandigheden te verbeteren en het bestrijden van de stigma's. In België werden in de jaren '80 verschillende organisaties opgericht voor het begeleiden van prostituees.

In 1990-2007 werd de hulpverlening voor prostituees opnieuw uitgebreid (Van Loon, 2010, p. 114-116). Er werd meer aandacht besteed aan het welzijn en de werkomstandigheden van de prostituees. Zo werd bijvoorbeeld de hulpverleningsorganisatie Ghapro opgericht in 2002 te Antwerpen. Ook werd de focus gelegd op het aanpakken van mensenhandel.

Om het welzijn van de prostituees te bevorderen, zoals ziekteverzekering en pensioen, werden er reeds verschillende wetsvoorstellen ingediend om de prostituees een wettelijk statuut te geven, ofwel als zelfstandige ofwel als werknemer (Van Loon, 2010, p. 119-120). Tot op heden werd er nog geen resultaat bekomen

¹³ Wet van 24 juni 2013 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties, *BS* 1 juli 2013.

1.6 Raamprostitutiebeleid in Antwerpen

In dit deel zal er besproken worden hoe het raamprostitutiebeleid in Antwerpen gevoerd wordt, dit op basis van de reeds uitgevoerde onderzoeken. Daarna volgt in 1.7 een bespreking van het raamprostitutiebeleid in Brussel (Schaarbeek). Voor de bespreking van het raamprostitutiebeleid in Antwerpen en Brussel (Schaarbeek) werden de meest recente bronnen gebruikt, doch zijn deze bronnen van 2007-2008.

1.6.1 Beleidsplan Antwerpen

Er bevinden zich verschillende vormen van prostitutie in Antwerpen, zoals raamprostitutie en straatprostitutie. De stad pakt de zichtbare problemen aan via bepaalde maatregelen geformuleerd in hun beleidsplan. Het beleidsplan 'Integrale aanpak prostitutie' omvat vijf doelstellingen: het controlebaar en beheersbaar maken van de prostitutie in de stad, de overlast en de gerelateerde criminaliteit bestrijden, de werkomstandigheden van de prostituees verbeteren en ten slotte de prostitutiebuurten herontwikkelen (Vande Velde et al., 2007, p. 321). Het beleidsplan 'Integrale aanpak prostitutie' was drieledig, het was gericht op de prostitutie, op het beheer van de wijk en op de herontwikkeling van de wijk. Het prostitutiebeleid is erop gericht dat de raamprostitutie geweerd wordt uit alle delen van de stad en dat er één plaats is waar het getolereerd wordt. Deze gedoogzone, bestaande uit drie straten, is het Schipperskwartier (Vande Velde et al., 2007, p. 322). Het beleid gericht op de prostitutie stelt verschillende voorwaarden zoals de inrichting van het pand en de werkomstandigheden. Daarnaast is er ook een samenwerking opgericht met VZW Ghapro, die medische en psychosociale hulp verleent aan de prostituees. Een andere belangrijke instantie die instaat voor hulpverlening in Antwerpen, meer bepaald voor slachtoffers van mensenhandel, is Payoke (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 87). Het beleid gericht op het beheer van de wijk richt zich op het onder controle houden van de overlast in deze buurt. Dit doet men door een limiet te stellen op het aantal ramen, het opstellen van een verkeersplan, controle op de panden, etc. Ten slotte wil men de wijk herontwikkelen, er wordt getracht om positieve impulsen te geven aan de wijk. De uitvoering van dit beleidsplan ligt bij de dienst Prostitutiebeleid van de stad Antwerpen, die opgericht is in 1999.

1.6.2 Reglementen in het kader van het beleidsplan in Antwerpen

Om het beleid zo goed mogelijk uit te voeren werden twee reglementen goedgekeurd in de stad Antwerpen. Het eerste reglement heeft betrekking op de aanpassing van het politiereglement tot vrijwaring van de openbare zedelijkheid en rust in verband met ontucht en prostitutie. Dit houdt in dat prostitutie in het Schipperskwartier gedoogd wordt. Het tweede reglement behelst het stellen van eisen aan de eigenaars van de panden en de inrichting ervan, genoemd 'Geschiktheidsverklaring raamprostitutiepand' (Vande Velde et al., 2007, p. 323). Wil men een raamprostitutiepand uitbaten, dan moet men over een geschiktheidsverklaring bezitten. Om niet alle panden te moeten sluiten in het Schipperskwartier, zijn er drie types van geschiktheidsverklaringen naargelang de voldoening aan de juridische en bouwfysische voorwaarden: het eerste type wordt afgeleverd wanneer het pand volledig in orde is en is van onbepaalde duur, het tweede type wordt gegeven aan eigenaars die juridisch in orde zijn, maar nog kleine bouwfysische aanpassingen moeten verrichten en is twee jaar geldig, het derde type wordt onder voorwaarden afgeleverd aan eigenaars van panden voor een periode van twee jaar die juridisch in orde zijn, maar nog grote veranderingswerken moeten uitvoeren (Vande Velde et al., 2007, p. 327). Binnen de twee jaar, moeten de werken voltooid zijn, waarna de eigenaar een geschiktheidsverklaring van onbepaalde duur kan aanvragen. Er moet opgemerkt worden dat de reglementering van prostitutie in Antwerpen tegenstrijdig is met de bepaling uit het Strafwetboek 'het houden van een huis van ontucht' en met het VN-verdrag.

De stad Antwerpen heeft twee belastingen die betrekking hebben op prostitutie. De eerste belasting heeft betrekking op het betalen van 2480 euro per kamer per jaar voor rendez-vous huizen, dit omvat raam- en barprostitutiepanden, alsook hotels en cafés met afwerkplekken. De andere belasting is voor hen die private clubs uitbaten en deze bedraagt 6000 euro per jaar (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 87). Hierbij kan de vraag gesteld worden of de stad zich niet schuldig maakt aan de exploitatie van een anders ontucht of prostitutie door het innen van een belasting (Vande Velde et al., 2007, p. 333).

1.6.3 Handhaving en toezicht in Antwerpen

De handhaving van en het toezicht op de openbare orde wordt uitgevoerd door een speciale cel prostitutie van de Antwerpse lokale politie. Deze speciale cel heeft de bevoegdheid om prostitutie te controleren op het grondgebied Antwerpen, ze zijn vooral actief in de gedoogzone ‘het Schipperskwartier’. Een belangrijk doel van de handhaving is het uitoefenen van controles op de geschiktheid van de panden en de administratieve controle van de werkende prostituees (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 89). Daarnaast patrouilleert de politie om overlast te beperken (Vande Velde et al., 2007, pp. 328-329).

1.6.4 Welzijn van de prostituee in Antwerpen

Dankzij het gevoerde prostitutiebeleid in Antwerpen zijn de slechte arbeidsomstandigheden grotendeels verdwenen. Geweld komt bij de raamprostituees niet veel voor, omdat deze beschermd worden door de eigenaar van het pand (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 83). Met betrekking tot drugsverslaving wordt er geconcludeerd dat er frequent drugsgebruik is bij straatprostituees, maar ook bij raamprostituees. Daarnaast stelde Seinpost adviesbureau (2008, p. 83) vast dat raamprostituees goed geïnformeerd zijn over seksuele overdraagbare aandoeningen. Prostituees kunnen terecht bij de hulpverleningsorganisatie Ghapro voor medische en psychosociale hulp. Slachtoffers van mensenhandel kunnen terecht bij de hulpverleningsorganisatie ‘Payoke’.

1.6.5 Prostitutiegelerateerde criminaliteit en overlast in Antwerpen

Een vorm van aanwezige criminaliteit is mensenhandel. Seinpost Adviesbureau (2008, p. 85) meldt dat dit fenomeen terug zichtbaarder wordt in vergelijking met vroeger, omdat de politie geen inspanning meer levert om het probleem ‘mensenhandel’ uit de zone te verjagen. De politie neemt een afwachtende houding aan en verzamelt zo bewijsmateriaal voor een aanklacht. Minderjarigen zijn amper terug te vinden in de raamprostitutie in het Schipperskwartier in tegenstelling tot de straatprostitutie (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 85). Hoe de situatie vandaag is, wordt toegelicht in de onderzoeksresultaten.

Overige vormen van criminaliteit in de prostitutiezone zijn overvallen, auto-inbraken, bedreigingen van pooiers en drugshandel. Door de raamprostitutie te concentreren in het

Schipperskwartier zijn de criminaliteitscijfers sterk gedaald (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 86). Maar het verhandelen van drugs is nog steeds aanwezig.

De overlast heeft niet alleen te maken met het tikken op de ramen en het aanklampen van voorbijgangers door de prostituees, maar ook met alcoholgebruikers en herrieschoppers. (Vande Velde et al., 2007, pp. 328-329). Deze feiten worden aangepakt door de speciale cel prostitutie van de lokale politie van Antwerpen.

1.6.6 Kritiek op het raamprostitutiebeleid van Antwerpen

Het beleid in Antwerpen heeft een positieve impact op de prostitutie. Maar er zijn ook punten van kritiek. Een punt van kritiek is het groot aantal actieve illegale prostituees (Vande Velde et al., 2007, p. 333). Een tweede punt van kritiek, die reeds in 1.6.2 is vermeld, is de heffing van een gemeentebelasting op de rendez-vous huizen. Dit is in strijd met de strafwetbepaling ‘het houden van huizen van ontucht of prostitutie is strafbaar’. Er moet dus duidelijkheid geschept worden door een eventuele aanpassing van de wetgeving. En ten slotte, misschien wel het belangrijkste punt van kritiek, is dat de problemen met betrekking tot prostitutie niet opgelost zouden zijn, maar enkel verschoven (Vande Velde et al., 2007, pp. 328-329).

1.7 Raamprostitutiebeleid in Brussel (Schaarbeek)

Vooreerst moet duidelijk worden gemaakt dat het beleid in Brussel niet eenduidig is. Verschillende gemeenten in Brussel kampen met prostitutie, deze zijn volgens onderzoek (Vande Velde et al., 2007, p. 313) voornamelijk Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek en de stad Brussel zelf. Het beleid verschilt naargelang de gemeente op administratief vlak zoals de belastingen die er worden geheven. Ook op het vlak van het bestrijden van prostitutie door de politie verschilt het naargelang de politiekezone. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de politiekezone Brussel en de politiekezone Schaarbeek – Sint-Joost-ten-Node – Evere.

Raamprostitutie in Brussel omhelst barprostitutie en carréprostitutie (zie 1.2.1 Raamprostitutie). De raamprostitutie is voornamelijk te vinden in de Aarschotstraat in Schaarbeek. Seinpost Adviesbureau (2008, p. 86) meldt dat er slechts een klein deel prostituees actief zijn in de publieke vormen van prostitutie.

1.7.1 Beleidsplan Brussel (Schaarbeek)

Het beleid met betrekking tot raamprostitutie staat in contrast met het beleid van Antwerpen. Antwerpen voert een gedoogbeleid, ze laten met andere woorden prostitutie toe, terwijl Schaarbeek barprostitutie wil ontraden. De gemeente Schaarbeek doet dit door een zeer hoge vitrinetaks te heffen. De gemeente legt een belasting op van 2500 euro per dienstster per jaar. Dit betekent dat de kosten zeer hoog kunnen oplopen en dat men als uitbater eerst gaat nadenken of men dit kan bekostigen (Vande Velde et al., 2007, p. 316).

Daarnaast werd een gesubsidieerd project opgericht, ‘contrat de quartier social Aerschot’, dat streeft naar een betere samenwoning tussen prostituees en bewoners van de buurt (Vande Velde et al., 2007, p. 315). Dit project werd opgericht om tegemoet te komen aan de klachten van de burgers. Het is een urbanisatieproject en richt zich op de heropwaardering van de wijk. Zo wil men niet enkel de hoekbars, wat één van de klachten was van de burgers, sluiten, maar gaat men ook renovatiewerken starten (Vande Velde et al., 2007, p. 316).

Ten slotte is er het plan om een commissariaat op te richten aan het Noordstation. Hierdoor kan men ook snel ingrijpen indien er zich problemen voordoen in de prostitutiebuurt (Vande Velde et al., 2007, p. 316). De gemeente heeft aangekondigd dat het nieuw commissariaat tegen 2017 wordt gebouwd (Politiezone Brussel-Noord, 10.10.2014).

Een kwestie die wel geldt voor elke gemeente is dat in de carréprostitutie een verbod op onderverhuur van toepassing is. Ook in de carréprostitutie wordt er een belasting geheven, deze bedraagt 625 euro per jaar (Vande Velde et al., 2007, p. 317). Tevens moet er een taks betaald worden op de tweede verblijfplaats. Opnieuw is er een zeer grote kans op een wijziging van het bedrag, aangezien deze bron meer dan zeven jaar oud is.

Algemeen kan er geconcludeerd worden dat er niet kan gesproken worden van een concreet beleid, elke gemeente heeft een ander beleid (Vande Velde et al., 2007, p. 317). Dit is problematisch, omdat men op deze manier op sommige momenten in elkaars vaarwater terecht komt, bijvoorbeeld de politie van Schaarbeek – Sint-Joost-ten-Node focust zich vooral op mensenhandel, waarbij contacten met prostituees zeer belangrijk zijn, terwijl de politie van Brussel de prostituees vooral van het grondgebied probeert weg te jagen.

1.7.2 Handhaving en toezicht in Brussel (Schaarbeek)

In Schaarbeek worden er minstens twee bars per maand gecontroleerd op de werkomstandigheden (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 18). Dit omvat het nakijken of er een degelijk sanitair aanwezig is en of er een geschikte ‘afwerkplaats’ is. Deze controle wordt uitgevoerd door de sociale inspectie, de politie Schaarbeek en eventueel de hygiënische en stedenbouwkundige inspectie ingeval van problemen. Ook de carrés worden periodiek gecontroleerd (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 86).

De overlast tracht men, naast preventieve projecten, te beperken door regelmatige politiepatrouilles. Maar vooral door een politiek van ‘containment’: dit betekent dat men verdere uitbreiding van prostitutie wil voorkomen. Dit heeft men gerealiseerd door hoekpanden van andere straten op te kopen die uitkomen op de Aarschotstraat (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 62-63). Een merkwaardige vaststelling is dat de gemeenten de bevoegdheid hebben om overlastgevende prostitutie aan te pakken via politieverordeningen, maar tot 2008 heeft nog geen enkele gemeente dit gehanteerd volgens onderzoek van het Seinpost adviesbureau (2008, p. 86).

1.7.3 Welzijn van de prostituee in Brussel (Schaarbeek)

Geweld van pooiers en klanten is de harde realiteit waar de prostituees mee moeten leven, naast het feit dat ze zich in erbarmelijke toestanden bevinden (Seinpost adviesbureau, 2008, pp. 35-37). Ook in Brussel is er een verslavingsproblematiek aanwezig (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 70).

Espace P is een hulpverleningsorganisatie in de prostitutiebuurt in Schaarbeek, die zich vooral richt op de raam- en straatprostitutie (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 59). Het heeft een laagdrempelig aanbod van gezondheidszorg voor prostituees, waarbij er gefocust wordt op SOA's, maar ook op psychische en sociale problemen. Sommige prostituees zijn slachtoffer van mensenhandel en deze kunnen terecht bij de tegenhanger van Payoke, namelijk Pag-asa. Wat de werkomstandigheden in de bars en carrés betreft, zorgt de gemeente Schaarbeek voor regelmatige controles. Er moet opgemerkt worden dat deze hulpverlening grotendeels buiten het bereik blijft van de prostituees, die werkzaam zijn in de niet zichtbare vormen van prostitutie (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 61).

1.7.4 Prostitutiegerelateerde criminaliteit en overlast in Brussel (Schaarbeek)

De gerechtelijke politie (lokale en federale) zetten zich in voor het aanpakken van mensenhandel. Ook hier, net zoals in Antwerpen, wordt er eerst geobserveerd om voldoende bewijsmateriaal te verzamelen om vervolgens in te grijpen (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 63). De tactiek hierbij is dat men een band creëert met de prostituees zodat deze gaan getuigen. Het probleem hierbij is dat sommige politiezones een ander beleid voeren en de prostituees weggagen, waardoor zij geen vertrouwen meer hebben in de politie.

Overlast wordt in Brussel bestreden door preventieve projecten, waarbij men het samenhangsgevoel wil verbeteren. Verder wordt er in Schaarbeek gepatrouilleerd door de politie en voeren ze een politiek van ‘containment’, door raamprostitutie tot enkele straten te beperken (Seinpost adviesbureau, 2008, p. 62).

1.7.5 Kritiek op het raamprostitutiebeleid van Brussel (Schaarbeek)

Zoals verschillende keren aangehaald, is er geen eenduidig beleid in Brussel, wat voor verschillende problemen zorgt (Vande Velde et al., 2007, p. 318). Er kan wel gesteld worden dat dit de belangrijkste kritiek is. Er is nood aan een samenhangend beleid in de Brusselse gemeenten omtrent prostitutie. Daarnaast zijn er in Schaarbeek min of meer dezelfde knelpunten als in Antwerpen. Het heffen van de belasting op de prostitutiehuizen is tegenstrijdig met de strafwetgeving en ‘het houden van een huis van ontucht of prostitutie’ is strafbaar.

2 Methodologie

Dit deel handelt over de methodologie van het onderzoek. In het eerste deel situeert zich de probleemstelling en worden de onderzoeksvragen weergegeven. In het tweede luik wordt er beschreven wat de aard is van het empirisch onderzoek. In het derde deel volgt een beschrijving en beargumentering van de afbakening van het onderzoek. Ten vierde worden de methoden, die gehanteerd werden om data te verzamelen, uit de doeken gedaan. Ten vijfde volgt een beschrijving van de onderzoekseenheden en de steekproeftrekking. Vervolgens wordt gerapporteerd op welke manier de data is geanalyseerd en het laatste deel gaat dieper in op de kwaliteit van het onderzoek.

2.1 Probleemstelling en onderzoeksvragen

In België heeft men in bepaalde steden en gemeenten reglementen en politieverordeningen ten aanzien van prostitutie opgesteld (Vermeulen, 2007, p. 21). De steden en gemeenten laten het onder bepaalde voorwaarden toe, ondanks de vele strafwetsbepalingen omtrent prostitutie. De gemeenten/steden stellen regels omtrent prostitutie op. Dit onderzoek heeft betrekking op het prostitutiebeleid en de uitvoering ervan in de praktijk. Ook levert het onderzoek een bijdrage aan de wetenschappelijke gemeenschap, omwille van het feit dat het beleid in beide steden in kaart wordt gebracht. Tevens zal het raamprostitutiebeleid met elkaar vergeleken worden. Het onderzoek is ook relevant voor de maatschappij, meer bepaald voor de beleidsmakers. Op basis van de resultaten van het onderzoek kan men de negatieve punten van het beleid verbeteren in de steden. Beide steden, Brussel (Schaarbeek) en Antwerpen, kunnen van elkaar leren. Ook wordt er geformuleerd welke veranderingen wenselijk zijn op stedelijk en nationaal vlak. Onderzoek naar het prostitutiebeleid is in beide steden reeds gevoerd door G. Vermeulen (2007) en het Seinpost Adviesbureau (2008). Het meest recente onderzoek is reeds geruime tijd geleden en daarom is het interessant om opnieuw een studie te voeren rond dit thema, om na te gaan of er wijzigingen in het beleid in deze twee steden gebeurd zijn.

Met het onderzoek zal in het eerste deel beschreven worden hoe het fenomeen prostitutie benaderd wordt in de twee steden, wat de kenmerken zijn van het prostitutiebeleid, hoe de raamprostitutieproblematiek aangepakt wordt en wat de sterktes en zwaktes zijn van het prostitutiebeleid. Op deze manier is het mogelijk om ten slotte een analyse te maken van de

belangrijkste overeenkomsten en verschillen in het raamprostitutiebeleid. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat houdt het raamprostitutiebeleid in dat gevoerd wordt in Brussel (Schaarbeek) en Antwerpen?
 - a. Wat zijn de uitgangspunten van het raamprostitutiebeleid in beide steden?
 - b. Hoe ziet de formalisering van het raamprostitutiebeleid er uit in beide steden?
 - c. Wat zijn de kenmerken van het raamprostitutiebeleid in beide steden?
 - d. Hoe wordt de raamprostitutieproblematiek aangepakt in beide steden?
 - e. Wat zijn de sterktes en zwaktes van het raamprostitutiebeleid in beide steden?
2. Wat zijn de belangrijkste overeenkomsten en verschillen in het raamprostitutiebeleid in Brussel (Schaarbeek) en Antwerpen?

Het conceptueel schema (tabel 1) scheidt een duidelijk overzicht welke de doelstellingen zijn van het onderzoek. Het schema is een vergelijkende tabel, waarbij de twee steden die met elkaar vergeleken worden, plaatsvinden in de kolommen. Ook zorgt dit meteen voor een overzicht van de gelijkenissen en verschillen die aanwezig zijn in hun beleid. In de rijen situeren zich de concepten, dit zijn de punten met betrekking tot het beleid dat beide steden voeren in het kader van raamprostitutie, waarover men kennis wil verwerven. Het eerste concept 'uitgangspunten' geeft de visie achter het beleid weer. Het tweede concept 'formalisering' heeft betrekking op de totstandkoming van het huidige beleid. Hierbij wordt aandacht besteed aan de betrokken instanties, het verloop van de samenwerking en aan het opstellen van de beleidsdocumenten. 'Kenmerken' is het derde concept. Hierin wordt dieper ingegaan op de elementen in de beleidsdocumenten die het beleid vormgeven. Het vierde concept is 'aanpak prostitutieproblematiek', waar een vijfdelig onderscheid wordt gemaakt tussen 'controle en inbreuken', 'mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid', 'overige misdrijven', 'overlast' en 'welzijn prostituee'. Hier moet duidelijk worden hoe men de prostitutieproblematiek aanpakt. De twee laatste concepten zijn de 'sterktes' en 'zwaktes' van het beleid.

RAAMPROSTITUTIEBELEID		STEDEN	
		Antwerpen	Brussel (Schaarbeek)
Uitgangspunten (visie)			
Formalisering			
Kenmerken			
Aanpak prostitutieproblematiek	Controle en inbreuken		
	Mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid		
	Overige misdrijven		
	Overlast		
	Welzijn prostituee		
Sterktes			
Zwaktes			

Tabel 1. Conceptueel schema

2.2 Onderzoekstraditie en aard van het onderzoek

In dit onderzoek werd de keuze gemaakt om volgens de kwalitatieve methoden te werken. Het onderzoek is een beschrijvend onderzoek met als doel om het raamprostitutiebeleid in Antwerpen en Brussel (Schaarbeek) gedetailleerd in kaart te brengen (Mortelmans, 2010, p. 84). Er werd gekozen voor kwalitatief onderzoek omdat dit het meest geschikt is voor de ‘wat’ en ‘hoe’-onderzoeksvragen (Gemert, 2010, p. 148). De tweede reden voor deze keuze is omdat het prostitutiebeleid in beide steden een zeer complexe materie is. Op deze manier werd diepgaande informatie, die rechtstreeks afkomstig is van respondenten, verzameld met betrekking tot de visie achter het beleid, de formalisering en kenmerken van het beleid, alsook de aanpak van de prostitutieproblematiek.

2.3 Afbakening van het onderzoek

In dit deel wordt de keuze voor een bepaalde geografische plaats en een bepaald fenomeen (materiële afbakening) gemotiveerd.

2.3.1 Geografische afbakening

Prostitutie is een fenomeen dat over verschillende steden en gemeenten in België is verspreid. Om het vergelijkend onderzoek haalbaar te maken, werden er twee steden uitgekozen, namelijk Antwerpen en Brussel (Schaarbeek). De reden van deze keuze is dat het twee steden zijn in België die het meest te kampen hebben met de prostitutieproblematiek (Fijnaut, 1994, pp. 23-24). Het meest recente onderzoek over prostitutie in steden in België dateert al van enkele jaren geleden (Vermeulen, 2007; Seinpost adviesbureau, 2008). Op deze manier kan er bestudeerd worden of er wijzigingen in het beleid van de twee steden tot stand zijn gekomen tussen 2008 en 2015. Brussel zal echter niet volledig onder de loep worden genomen omdat de prostitutie in Brussel over verschillende gemeenten is verspreid en het bestuderen van al deze gemeenten en de stad Brussel zelf niet haalbaar is in het kader van dit onderzoek (Vande Velde et al., 2007, p. 316). Enkel het beleid in de gemeente Schaarbeek wordt onderzocht, omdat de raamprostitutie in Brussel zich vooral in deze gemeente concentreert. Daarmee voldoet deze gemeente het best aan de materiële afbakening van het onderzoek (zie 2.3.2 materiële afbakening).

2.3.2 Materiële afbakening

In dit onderzoek wordt er gefocust op één publieke vorm van prostitutie, meer bepaald raamprostitutie. Deze afbakening gaat hand in hand met de geografische afbakening. Er werd voor raamprostitutie gekozen omdat dit in Antwerpen de belangrijkste vorm van prostitutie is en in Brussel dit fenomeen zich hoofdzakelijk in één gemeente (Schaarbeek) voordoet, zodat een vergelijking van deze vorm van prostitutie mogelijk is. Ook speelt mee dat raamprostitutie één van de meeste problematische vormen van prostitutie is zowel op vlak van overlast en criminaliteit als op vlak van het welzijn van de prostituee (De Backer et al., 2007, p. 28).

2.4 Onderzoekseenheden en steekproeftrekking

Om respondenten te verzamelen werd er een heterogene steekproef gehanteerd (Mortelmans, 2010, p. 104). Per instantie was het doel om twee personen te interviewen. Er werd contact opgenomen met personen van de gemeente Schaarbeek en de stad Antwerpen, die kennis hebben op het vlak van prostitutie. Gegevens van deze personen werden verkregen aan de hand van de website van de gemeente/stad. Ook werd er contact opgenomen met de voornaamste hulpverleningsdiensten in beide steden, die medische en psychosociale hulp bieden aan de prostituees, meer bepaald Ghapro in Antwerpen en Espace P in Schaarbeek. Vervolgens werd de politiezone Brussel-Noord en het prostitutieteam van de lokale politie van Antwerpen gecontacteerd en ten slotte de federale gerechtelijke politie van Antwerpen en Brussel.

Het aantal respondenten dat werd bekomen voor dit onderzoek bedroeg acht. De steekproeftrekking is visueel weergegeven in onderstaande matrix (tabel 2).

STAD/GEMEENTE	INSTANTIE			
	Stads- /gemeentebestuur	Hulpverlening	Lokale politie	Federale gerechtelijke politie
Antwerpen	1	1	1	1
Schaarbeek	1	1	1	1

Tabel 2: steekproefmatrix

2.5 Dataverzameling

De informatie werd verzameld aan de hand van twee technieken, namelijk diepte-interviews en documentenanalyse. De documentenanalyse bestond uit het grondig bestuderen en vergelijken van de ontvangen documenten, meer bepaald de stedenbouwkundige verordening en de politieverordening raamprostitutie van beide steden. Daarnaast werden de acht geselecteerde personen bevraagd door middel van een semigestructureerd interview. De half gestructureerde interviews werden gevoerd aan de hand van een interviewschema met open vragen waarbij de antwoorden gebaseerd zijn op kennis, ervaring, vrije mening en gevoelsuiting (Beyens & Tournel, 2010, p. 207). Verder bestond de mogelijkheid om dieper in te gaan op de vragen, indien er onduidelijkheden waren of indien er bijkomende interessante informatie kon worden verkregen. In dit onderzoek werd een topiclijst opgesteld dat werd toegespitst op de regio (Antwerpen of Schaarbeek) en de functie van de respondent. Daardoor ontstonden acht variaties op het schema: interviewschema's voor de stad en de gemeente, voor de hulpverleningsorganisaties van beide steden, voor de lokale politie Antwerpen en Brussel-Noord en ten slotte interviewschema's voor de federale gerechtelijke politie sectie mensenhandel van Antwerpen en Brussel. De interviews vonden plaats in de kantoren van de instanties en werden 1-op-1 afgenomen. De gemiddelde tijdsduur van een interview was 55 minuten.

2.6 Data-analyse

De interviews werden met toestemming van de respondenten opgenomen op een voice recorder en vervolgens werden deze getranscribeerd. Voordat er gestart werd met de verwerking van de transcripten met de software Nvivo, werden deze grondig bestudeerd. Daarnaast werden ook de documenten aandachtig bekeken. Het computerprogramma Nvivo zorgt ervoor dat de analyse vlotter verliep. Vervolgens werd er gestart met het open coderen, waarbij belangrijke fragmenten, afkomstig van de interviews, opgeslagen werden onder de vorm van theoretische codes die afgeleid waren uit de topiclijst. De codeboom werd met andere woorden opgesteld aan de hand van het interviewschema. Tijdens het coderen werd de codeboom nog verder uitgebreid. Om tot een overzichtelijke codeboom te komen, werden ten slotte enkele codes gereduceerd en samengebracht, dit wordt het axiaal coderen genoemd. Vervolgens werden de fragmenten van de verschillende bronnen en de informatie van de twee steden bestudeerd en vergeleken (Miles & Huberman, 1994, p. 254).

2.7 Kwaliteit van het onderzoek

De kwaliteit van het onderzoek kan worden opgesplitst in validiteit en betrouwbaarheid, die zo goed mogelijk werden nagestreefd.

Om de validiteit te optimaliseren werden in beide steden specifieke vragen gesteld aan verschillende instanties, om een breder inzicht te verwerven in het prostitutiebeleid. Ambtenaren van de stad en gemeente werden bevroegd, maar ook personen die actief zijn in hulpverleningsorganisaties, de lokale politie en de federale gerechtelijke politie. Een kanttekening hierbij is dat tijdens het eerste contact met de verschillende instanties initieel werd gevraagd om telkens *twee* medewerkers te interviewen. Dit was echter niet mogelijk omwille van tijdsnood bij de instanties, maar ook omdat bij de stad Antwerpen er slechts één persoon zich bekommert om het prostitutiebeleid. Daarnaast werd er na een eerste contact met sommige instanties geen verder gevolg gegeven aan de vraag om een interview af te nemen. Alsook werd er door sommige organisaties na herhaaldelijke pogingen niet gereageerd. Door in ieder geval per organisatie toch één persoon te interviewen, zowel in Antwerpen als in Schaarbeek, is geprobeerd toch een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van de huidige situatie van het prostitutiebeleid en een vergelijking tussen de twee casussen mogelijk te maken.

Om de validiteit te bevorderen werd in het onderzoek ook datatriangulatie toegepast, dit wil zeggen dat er verschillende databronnen werden gehanteerd (Maesschalck, 2010, p. 135). In het onderzoek werden niet enkel interviews afgenomen om kennis te verwerven rond het prostitutiebeleid in Antwerpen en Schaarbeek, maar vond er ook een studie plaats van de verkregen documenten over het prostitutiebeleid in beide steden. Daardoor konden de bevindingen uit de literatuurstudie worden vergeleken met de resultaten uit de documentenanalyse en interviews. Er werd ook geprobeerd aan statistieken te komen met betrekking tot mensenhandel en overige misdrijven in de prostitutiebuurten, om op deze manier nog een extra bron van informatie te hebben. Want ook deze gegevens zouden iets kunnen verduidelijken over (het doel of de gevolgen van) het prostitutiebeleid. Over deze fenomenen bleken echter geen specifieke cijfers beschikbaar. De statistieken die beschikbaar zijn, geven enkel een algemeen beeld van de criminaliteit in de stad/gemeente en zijn daarmee niet van meerwaarde voor dit onderzoek.

Om de validiteit van het onderzoek te verhogen werd er ook aan de respondenten gevraagd om feedback te geven op het voltooide rapport. Deze strategie, ‘member validation’, werd gehanteerd om te voorkomen dat er fouten of onduidelijkheden in het rapport terecht zouden komen, waardoor de validiteit in gedrang zou komen (Miles & Huberman, 1994, p. 275; Maesschalck, 2010, p. 137).

De betrouwbaarheid wijst op informatie die niet verkregen is door toeval (Baarda, De Goede & Van Der Hulst, 2012, p. 25). De interviews werden door middel van een voice recorder opgenomen, waarna deze later getranscribeerd werden. Gedetailleerd transcriberen is volgens Baarde et al. (2012, p. 26) één van de belangrijkste elementen om de betrouwbaarheid te verhogen naast degelijke onderzoeksinstrumenten. Alsook zorgde de analysemethode (Nvivo) voor een verhoogde betrouwbaarheid door alle interviews op dezelfde manier te verwerken. Daarnaast werd om de betrouwbaarheid te verhogen zo transparant mogelijk gerapporteerd over de methodologische keuzes en over de evolutie van de ruwe data tot de conclusie (Maesschalck, 2010, p. 132).

3 Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten besproken. In het eerste deel wordt ingegaan op het huidige prostitutiebeleid van de stad Antwerpen en het tweede deel geeft het huidige raamprostitutiebeleid van de gemeente Schaarbeek weer.

Indien er gerefereerd wordt in de onderzoeksresultaten naar een respondent, gebeurt dit op numerieke wijze. Bijlage 1 beschrijft vervolgens de regio, de organisatie en de functie van de respondent.

3.1 Raamprostitutiebeleid Antwerpen

In dit deel wordt er ingegaan op het raamprostitutiebeleid van Antwerpen. De visie, formalisering en kenmerken van het beleid worden in beeld gebracht. Ook wordt de aanpak van de prostitutieproblematiek besproken. Dit deel is opgesplitst in controle en inbreuken op de normen van de ‘Politiecodex’ en de ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’, mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid, overige misdrijven, overlast en welzijn van prostituees. Ten slotte worden de sterktes en zwaktes van het raamprostitutiebeleid besproken.

3.1.1 Visie raamprostitutiebeleid Antwerpen

Om tot het huidige raamprostitutiebeleid en de visie te komen, speelt de geschiedenis van de prostitutieproblematiek in de stad Antwerpen een belangrijke rol. In 1997 ontving de toenmalige burgemeester Leona Detiège een petitie van de buurtbewoners omtrent de negatieve gevolgen van de prostitutie in het Schipperskwartier en de Atheneumbuurt zoals overlast en verloedering van de buurt (respondent 1). De reactie van het stadsbestuur bestond in het oprichten van een integraal beleidsplan prostitutie. De basis van het beleidsplan van 1999 is nu grotendeels nog terug te vinden in het recente beleid. De filosofie van de stad was en is dat prostitutie niet volledig verbannen kan worden en daarom laat de stad raamprostitutie toe in een bepaalde zone, namelijk het Schipperskwartier, dat ongeveer 300 ramen telt (respondent 1). Deze gedoogzone, die hermetisch afsluitbaar is, is gecreëerd volgens een V-model en omvat drie autovrije straten, de Schippersstraat, de Vingerlingstraat en de Verversrui (bijlage 3). Op deze manier kan er ook beter gecontroleerd worden op criminele activiteiten, overlast, veiligheid en arbeidsomstandigheden.

3.1.2 Formalisering in Antwerpen: totstandkoming huidig beleid, betrokken instanties en samenwerking

Hoofdstuk 2, daden van ontucht en prostitutie, in de ‘Politiecodex’ is tot stand gekomen in samenspraak met vele instanties. De deelnemende partijen zijn het parket, het prostitutieteam van de lokale politie van Antwerpen, de prostitutieambtenaar, het kabinet van de burgemeester, de afdeling financiën en het ambtstoezicht van de stad en de hulpverleningsorganisatie Ghapro (respondenten 1, 2 & 3). Deze laatste instantie is in 2002 ontstaan als een gevolg van het beleidsplan. De prostituees daarentegen waren niet rechtstreeks betrokken, maar een ex-prostitutiee die tewerkgesteld was bij Ghapro had goede contacten met de prostituees en op deze manier kon zij de stem van de prostituees laten horen in het beleidsdebat (respondent 3). Deze verschillende spelers hadden een belangrijke rol in het oprichten van het prostitutiebeleid, waaronder het tweede hoofdstuk van de ‘Politiecodex’. Indien men een artikel van dit hoofdstuk wil aanpassen, komen de verschillende partners samen om dit te bespreken. De stedenbouwkundige verordening is ontwikkeld na een bijeenkomst van stadsambtenaren en het kabinet van de burgemeester. Dit document, ontstaan in 2008, is een aanvulling van de pandvereisten van de ‘Politiecodex’. Naast deze documenten, bestaat er ook een document dat betrekking heeft op de vitrinetaks, dit is het ‘Belastingsreglement op de kamers en/of plaatsen, dienstig als rendez-voushuizen’.

De prostitutieambtenaar in Antwerpen houdt zich bezig met alle kwesties in verband met prostitutie. Deze persoon vervult zowel een regie- als een adviesfunctie, waarbij deze zorgt voor het beleid en instaat voor een goede samenwerking met andere partners (respondent 1 & 2). Ook treedt deze snel op wanneer er zich problemen stellen. Een tweede belangrijke instantie in het prostitutiegebeuren is de hulpverleningsorganisatie Ghapro. Ghapro is een laagdrempelige terreinorganisatie, bestaande uit tien medewerkers, die de sekswerkers bewust maakt over de beroepsgebonden gezondheidsrisico’s en hen preventieve gezondheidszorg aanbiedt. Tevens is het een aanspreekpunt voor vragen en problemen met betrekking tot het psychosociaal welzijn van de prostituees. Dit hulpverleningsaanbod is gratis en anoniem voor de prostituees. De meeste hulpvragen, voornamelijk gesteld door Belgische, Spaanse, Bulgaarse en Nederlandse sekswerkers, die Ghapro behandelt, hebben betrekking op financiën, relationele zaken, gezondheid en prostitutiewerk (respondent 3).

Een andere speler die vorm geeft aan het prostitutiebeleid van Antwerpen is het prostitutieteam van de lokale politie van Antwerpen ondergebracht bij de afdeling wijkwerking. De acht politieagenten van het prostitutieteam focussen zich op het bestuurlijke aspect in het Schipperskwartier. Het team bestrijdt de overlast in de buurt, die voornamelijk afkomstig is van twee drankgelegenheden, ‘Café d’Anvers’ en ‘Red & Blue’ (respondent 2). Daarnaast controleert het prostitutieteam de pandkalender en stelt men zich voor aan nieuwe prostituees, zo komt het team laagdrempelig over (respondent 2). Daarnaast meldt het prostitutieteam signalen van mensenhandel aan de sectie mensenhandel van de federale gerechtelijke politie, die het verder zal onderzoeken (respondent 4).

De samenwerking tussen de voornaamste instanties, stad, politie en hulpverlening, is constructief. Om de drie maanden vindt er een bijeenkomst plaats met de stad, politie en hulpverlening. Daarnaast is er per trimester ook een gesprek tussen de stad en hulpverlening (respondent 1). Tijdens de contactmomenten wordt dieper ingegaan op de huidige situatie, maar ook op problemen die zich manifesteren.

3.1.3 Kenmerken van het raamprostitutiebeleid Antwerpen

De stad Antwerpen laat raamprostitutie toe in een bepaalde zone van de stad, elke andere vorm van prostitutie is verboden.¹⁴ Deze gedoogzone, ‘het Schipperskwartier’, ten westen van het centrum van Antwerpen, bestaat uit drie straten, de Schippersstraat, de Vingerlingstraat en de Verversrui (bijlage 1). Een raamprostitutiepand kan zich nooit in een hoekpand situeren. De stad laat raamprostitutie toe in het concentratiegebied onder bepaalde voorwaarden die opgenomen zijn in de ‘Politiecodex’. Ook moet de ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’ nageleefd worden.

De eigenaar van een raamprostitutiepand in het Schipperskwartier moet over een geschiktheidsverklaring beschikken. Deze geschiktheidsverklaring wordt overhandigd wanneer de eigenaar voldoet aan de voorwaarden in de ‘Politiecodex’ en aan de specifieke eisen van de ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’ (respondent 1). Een voorwaarde is onder meer het bezitten van een bewijs van goed gedrag en zeden en het stelt de eigenaar verantwoordelijk voor wat er in de panden gebeurt. Tevens moet de eigenaar of beheerder rechtstreeks verhuren aan de prostituee, dus er mag geen tussenpersoon zijn wat de

¹⁴ Art. 521 Politiecodex.

huurovereenkomst betreft. De geschiktheidsverklaring kan worden aangevraagd aan de burgemeester door de eigenaar van een pand dat in de concentratiezone ligt. Daarnaast stelt artikel 547 van de ‘Politiecodex’ van Antwerpen dat een uitbater:

*Niet zelf mag werken als prostituee, minstens 21 jaar moet zijn, niet betrokken mag zijn bij feiten die blijken uit het politieonderzoek die betrekking hebben op het Strafwetboek, met uitzondering van feiten in titel X, overtredingen. Tevens mag de eigenaar niet betrokken zijn bij feiten zoals omschreven in de drugswet, de vreemdelingenwet en de fiscale wetgeving. Ten slotte mag de eigenaar de laatste vijf jaar voor de aanvraag geen houder geweest zijn van een geschiktheidsverklaring die het voorwerp was van een administratieve sanctie.*¹⁵

Bij het indienen van deze aanvraag moet de eigenaar onder meer een bewijs van goed zedelijk gedrag en een uittreksel uit het strafregister bijvoegen.¹⁶

De geschiktheidsverklaring wordt afgeleverd door de burgemeester na een administratief onderzoek.¹⁷ Dit onderzoek omvat een brandveiligheidsonderzoek, een politieonderzoek, een onderzoek naar de voorwaarden voor de raamprostitutieruimte en een stedenbouwkundig onderzoek. Eén van de voorwaarden van de ‘politiecodex’ en van de stedenbouwkundige verordening is dat alle voor- en zijgevelvlakken van de panden moeten uitgeven in het concentratiegebied. Er is geen rechtstreekse of onrechtstreeks toegang naar een publieke weg buiten het concentratiegebied. Met als gevolg dat het concentratiegebied in risicosituaties volledig kan afgesloten worden door de politie.

De voorzieningen in de raamprostitutieruimte moeten voldoen aan minimale normen voor veiligheid, hygiëne en onderhoud.¹⁸ Om de veiligheid te garanderen in de werkruimte moet er een alarmknop aanwezig voor de prostituees.¹⁹ Wanneer de prostituee deze alarmknop indrukt, gaat er een sirene af en ontvangt de lokale politie een signaal (respondent 2 & 3). Ook stelt de stad in samenwerking met de hulpverleningsorganisatie Ghapro posters ter beschikking met informatie over veilige seks en de verschillende seksueel overdraagbare aandoeningen. Deze poster moet verplicht aanwezig en duidelijk zichtbaar zijn in elke werkruimte. Een

¹⁵ Art. 547 Politiecodex.

¹⁶ Art. 549, § 9 Politiecodex.

¹⁷ Art. 557 Politiecodex.

¹⁸ Art. 531 Politiecodex.

¹⁹ Art. 535 Politiecodex.

raamprostitutiepand bestaat uit verschillende vertrekken.²⁰ Ten eerste, een vitrine, die enkel toegelaten is op het gelijkvloers. In één vitrine mag nooit meer dan één prostituee te gelijk zitten en in de prostitutieruimte mogen er niet meer prostituees tegelijk aanwezig zijn dan er vitrines zijn. Ten tweede is er een werkruimte in het pand, het aantal werkruimtes moet gelijk zijn aan het aantal vitrines. Daarnaast zijn er nog verschillende eisen zoals de aanwezigheid van een bed met afwasbare hoes. Ten derde is er de gemeenschappelijke ruimte, die afgesloten moet zijn van de werkruimte. Deze gemeenschappelijke ruimte bestaat uit een zitruimte, een kookgelegenheid en een kleedruimte. Ten vierde is er het sanitaire gedeelte, waarbij een gemeenschappelijk bad of douche en toilet aanwezig moet zijn indien niet elke werkruimte hierover beschikt.

Het laatste onderdeel van het administratief onderzoek is het stedenbouwkundig onderzoek.²¹ Dit houdt in dat het raamprostitutiepand moet voldoen aan de specifieke bepalingen van de ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’. Deze bepalingen zijn een uitbreiding van de pandvereisten van de ‘Politiecodex’. De stedenbouwkundige verordening omvat onder andere specifieke afmetingen van de verschillende ruimtes waaraan voldaan moet zijn. De burgemeester kent de geschiktheidsverklaring toe als al deze bepalingen in orde zijn. Vervolgens moet de eigenaar jaarlijks een vitrinetaks betalen voor het raamprostitutiepand. Deze belasting bedraagt 3000 euro per kamer per jaar.²²

De geschiktheidsverklaring wordt geweigerd als de toekenningvoorwaarden niet vervuld zijn of wanneer er een negatief advies gegeven wordt na het administratief onderzoek.²³ Dit heeft niet enkel betrekking op de panden, maar is breder gericht, bijvoorbeeld wanneer de eigenaar een gerechtelijk verleden heeft. Ook wordt de geschiktheidsverklaring geweigerd wanneer de controle op de stedenbouwkundige vereisten door de ambtenaren van de stad, behorend tot de afdeling Pandtoezicht, en/of een controle van de lokale politie op de pandkalender wordt verhinderd. Er dient ook rekening gehouden te worden dat, als een aanvraag voor het bekomen van een geschiktheidsverklaring onjuiste of onvolledige gegevens bevat, deze resoluut geweigerd wordt. Niet alleen kan deze geschiktheidsverklaring geweigerd worden, maar ook vervallen ten gevolge van verschillende gebeurtenissen zoals bij een gerechtelijke verzegeling

²⁰ Art. 541-545 Politiecodex.

²¹ Art. 557, § 2 Politiecodex.

²² Art. 3 Belastingreglement op de kamers en/of plaatsen, dienstig als rendez-voushuizen.

²³ Art. 558 Politiecodex.

van het raamprostitutiepand.²⁴ Daarnaast kan de geschiktheidsverklaring geschorst of ingetrokken worden en het raamprostitutiepand vervolgens tijdelijk of definitief gesloten worden. Dit kan gebeuren in verschillende gevallen, bijvoorbeeld als niet langer voldaan is aan de voorwaarden om een geschiktheidsverklaring te krijgen of wanneer er andere prostituees werken dan diegenen vermeld in de pandkalender.

De mogelijkheid bestaat dat de eigenaar van een raamprostitutiepand een beheerder aanstelt. De aanvraag hiervoor gebeurt door de eigenaar bij de burgemeester via een aanvraagformulier samen met een bewijs van goed gedrag en zeden en een uittreksel uit het strafregister van de toekomstige beheerder.²⁵ Opnieuw moet er hier voldaan zijn aan een aantal voorwaarden.²⁶ Er mag maar één beheerder zijn per raamprostitutiepand. Deze beheerder kan voor maximaal vier eigenaars werken en mag dagelijks met de werking van maximaal dertig vitrines belast zijn. Daarnaast stelt artikel 553 van de ‘Politiecodex’ van Antwerpen dat:

De beheerder moet wonen in België, mag niet zelf werken als prostituee, moet minstens 21 jaar zijn, mag de laatste vijf jaar voor de aanvraag geen eigenaar en/of beheerder zijn geweest van een geschiktheidsverklaring die het voorwerp was van een administratieve sanctie en mag de persoon niet betrokken zijn bij feiten die zich in politieel onderzoek bevinden met uitzondering van overtredingen.²⁷

De beheerder staat in voor alles wat te maken heeft met het pand en vult de pandkalender dagelijks in (respondent 1).

De eigenaar of beheerder moet verplicht dagelijks de pandkalender invullen. De pandkalender, ter beschikking gesteld door de stad, is een digitale toepassing waar de identiteits- en contactgegevens van de prostituees terug te vinden zijn, alsook de tijdstippen waarop de prostituees hun activiteiten uitoefenen (respondent 2). De eigenaar en/of beheerder moet minstens één uur op voorhand van ingang van de uurperiode deze kalender invullen. Dit systeem laat toe om na te gaan of alle prostituees meerderjarig zijn, maar kan ook een hulpmiddel zijn voor de federale gerechtelijke politie indien zij een vraag hebben of een bepaalde prostituee heeft gewerkt. Voordien stond de registratie van prostituees ook in de ‘Politiecodex’, maar dit werd niet strikt uitgevoerd. Hetgeen de politie voor haar taak nam, was

²⁴ Art. 561 Politiecodex.

²⁵ Art. 554-555 Politiecodex.

²⁶ Art. 553 Politiecodex.

²⁷ Art. 553 Politiecodex.

in het Schipperskwartier rondgaan en nagaan of er nieuwe prostituees aan het werk waren. De digitale toepassing is sinds mei 2014 in gebruik. Voorheen werden papieren aantekeningen gemaakt over de gegevens van de prostituees, dit werd ‘het boekje’ genoemd.

3.1.4 Aanpak raamprostitutieproblematiek in Antwerpen

In dit deel wordt de aanpak van de raamprostitutieproblematiek besproken naargelang het probleem. Eerst zal toegelicht worden hoe de stad en de politie controleren op de normen van de ‘Politiecodex’ en de stedenbouwkundige verordening en hoe men omgaat met inbreuken op deze beleidsdocumenten. Vervolgens wordt er beschreven hoe mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid in de prostitutie aangepakt worden. Daarnaast wordt een beeld geschetst van het voorkomen en de aanpak van de overige misdrijven en overlast. Ten slotte wordt er dieper ingegaan op de problemen en aanpak betreffende het welzijn van de prostituee.

Controle en inbreuken op de normen van de ‘Politiecodex’ en ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’

Op elk moment moeten ambtenaren van de stad, behorende tot de afdeling Pandtoezicht, een controle kunnen uitoefenen. De uitbater is dus altijd verplicht de ambtenaren toe te laten in het pand. De ambtenaren van de afdeling Pandtoezicht controleren of de raamprostitutiepanden voldoen aan de bouwvoorschriften, veiligheid en hygiëne. Dit kan eventueel ook door het prostitutieteam gebeuren, maar dat is niet de kerntaak van het team. Indien bij een controle van de stad of politie een inbreuk wordt vastgesteld tegenover de bouwvoorschriften (veiligheid, hygiëne en rust), wordt er een waarschuwing gegeven. Na bepaalde tijd voert men opnieuw een inspectie uit. Als het probleem dan niet verholpen is, legt men een geldboete op. Indien deze eisen genegeerd worden, volgt er een hoorzitting en daaruit volgt een eventuele sluiting van het raamprostitutiepand (respondent 1).

De politie oefent dagelijks controle uit op de pandkalender, zowel overdag als ’s nachts (respondent 2). Op deze manier is er een constante druk om de pandkalender na te leven voor de eigenaar of beheerder. Het zou een afschrikwekkend effect moeten creëren om mensenhandel te voorkomen. Bij een overtreding op de pandkalender, bijvoorbeeld het met opzet onjuist invullen, kan de ambtenaar of politieagent een GAS-boete uitschrijven.

Mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid

Voor de bestrijding van mensenhandel in het Schipperskwartier zijn voornamelijk twee instanties betrokken, het prostitutieteam en de sectie mensenhandel van de federale gerechtelijke politie (FGP). Het prostitutieteam stelt zich zeer laagdrempelig op, dit wil zeggen dat het team dagelijks naar de prostitutiebuurt gaat en een praatje maakt met de prostituees (respondent 2). Zo kunnen prostituees aan het team doorgeven of zichzelf of kennissen slachtoffer zijn van mensenhandel. Respondent 2 meldt dat de prostituees dit meestal niet doen omdat ze bang zijn van de criminelen of zichzelf niet als slachtoffer beschouwen. Het prostitutieteam is zelf ook op zijn hoede voor signalen van mensenhandel. Indien men merkwaardigheden vaststelt, stelt het prostitutieteam een informatierapport op en verstuurt het naar de FGP sectie mensenhandel. Deze sectie is enkel belast met het voeren van onderzoeken van mensenhandel. Dit wil zeggen dat de sectie mensenhandel van de FGP Antwerpen niet betrokken is bij de controles. Ze zijn volledig afhankelijk van het prostitutieteam voor hun onderzoeken met betrekking tot mensenhandel in de prostitutiebuurt. In totaal zijn er elf leden werkzaam in de sectie. Er is geen strikte verdeling van de capaciteit voor mensenhandel in de prostitutie. De verdeling hangt namelijk af van het aantal verkregen informatierapporten van het prostitutieteam en het aantal andere niet-prostitutiegerelateerde zaken. In 2014 kwamen er vier zaken van mensenhandel aan het licht. Respondent 4 meldt dat het prostitutiebeleid een goede impact heeft op situaties van mensenhandel. Dankzij de permanente aanwezigheid van het prostitutieteam is er minder speelruimte voor mensenhandel. Het sluit de totale afwezigheid van mensenhandel niet uit, omdat er nog steeds criminelen van buitenaf kunnen opereren meldt respondent 4. Dit wil zeggen dat ze zich niet in de prostitutiebuurt vertonen, maar bijvoorbeeld opereren vanuit hun thuisland. Ongeacht de aanpak zal er ruimte zijn voor mensenhandel volgens respondent 4. Toch kan de aanpak een rol spelen in de grootte van de kans op situaties van mensenhandel. Respondent 4 geeft aan dat bij het huidige prostitutiebeleid er negatieve effecten van het beleid kunnen zijn. Meer bepaald zouden de criminelen zich volgens respondent 4 vanwege het beleid verplaatsen naar de verdoken vormen van prostitutie of naar andere steden waar er een soepelere aanpak is. Maar deze respondent benadrukt dat eender welke aanpak er gehanteerd wordt, er positieve en negatieve effecten aanwezig zullen zijn.

Door de dagelijkse aanwezigheid van het prostitutieteam, samen met de pandkalender, in het Schipperskwartier, is de problematiek van illegale prostituees en minderjarigen gering (respondent 4). De verdwijning van illegale en minderjarige prostituees uit het Schipperskwartier gaat gepaard met een verschuiving van deze naar de verdoken vormen van prostitutie of naar andere steden waar er minder strenge controles zijn.

Overige misdrijven

Over andere misdrijven in de prostitutiesector kan worden gesteld dat er weinig gekend is. Op het dealen van verdovende middelen in de panden bijvoorbeeld, hebben de stad, politie, hulpverlening geen goed zicht. Vaak zijn de politieagenten gekend bij de dealers en daarom gaan ze de verdovende middelen in het geniep dealen (respondent 2 & 3).

Wat betreft de misdrijven in het Schipperskwartier, die niet rechtsreeks gerelateerd zijn aan de prostitutie, maar wel aan de prostitutiebuurt, zegt respondent 2 het volgende:

Er worden nu minder als vroeger, maar toch wat diefstallen gepleegd en diefstallen met geweld. En waarom? Er lopen toch wat potentiële slachtoffers rond. Op elk uur van de dag dat je er komt, lopen er toch wat mensen rond, vaak zijn die ook dronken en als zodanig gemakkelijke slachtoffers.

Om misdrijven te voorkomen gaat de politie patrouilleren in de buurt, alsook zijn er camera's aanwezig die voor een afschrikwekkend effect zouden moeten zorgen (respondent 1).

Overlast en problemen met omwonenden

Respondenten 1, 2 en 3 van Antwerpen melden dat de aanwezige overlast in het Schipperskwartier meestal niet rechtstreeks afkomstig is van de raamprostitutie, maar eerder indirect van twee cafés, namelijk Café d'Anvers en Red & Blue. Zo meldt respondent 3:

Zatte jongeren die rondhangen. Die in de nachtwinkel zich gaan zat drinken, dan terug naar buiten, lawaai, kotsen, blikjes, wildplassen. En zeker donderdagavond, je mag daar binnen vanaf 16 jaar en dat is een groot probleem. Heel veel jongeren die er rondlopen.

Om dergelijke overlast te voorkomen gaat de politie, niet noodzakelijk het prostitutieteam, preventief patrouilleren. Ook hangen er zes camera's in het Schipperskwartier die een afschrikwekkende functie hebben (respondent 1).

Problemen met omwonenden zijn te verwaarlozen ten aanzien van vroeger. Door de herontwikkeling van de buurt, van zeventien straten naar drie straten in een V-model, is het Schipperskwartier autovrij geworden. De carrousel van auto's was vroeger de oorzaak van vele klachten (respondent 1 & 3).

Ook gaan prostituees soms over de schreef, door bijvoorbeeld op de ramen te tikken of door in hun bikini in de zomer buiten te staan. In principe zou de politie vervolgens een GAS-boete moeten opleggen, maar het prostitutieteam neemt in praktijk een bemiddelende rol in, namelijk het waarschuwen van de prostituees. Respondent 1 geeft aan dat de politie dergelijke GAS-boetes nog nooit heeft uitgeschreven.

Welzijn prostituees

De hulpverleningsorganisatie Ghapro, die zich bevindt in het Schipperskwartier, biedt hulp met betrekking tot de fysieke en mentale gezondheid van de prostituees. Het is een instantie waarbij prostituees gratis en anoniem op medische consultatie kunnen komen voor klachten die beroepsgerelateerd zijn (respondent 3). Ook helpen de medewerkers van Ghapro de prostituees op psychosociaal vlak zoals het zoeken van ander werk.

Het verlaten van de prostitutiesector en ander werk vinden, is geen evidentie. Zo meldt respondent 3:

Veel buitenlandse vrouwen komen hier terecht en die denken 'we gaan drie à vijf jaar goed verdienen'. Die drie wordt vijf en die vijf wordt acht, enz. Dan wordt het heel moeilijk om er nog uit te stappen, want dan hebben ze het gevoel dat ze niets anders meer kunnen.

Ghapro helpt bij het opstellen van een curriculum vitae, het opzoeken van vacatures, ... Maar om dit goed te laten verlopen, zijn er bijkomende hulpverleners, namelijk trajectbegeleiders nodig (respondent 3). Wanneer een prostituee de sector wil verlaten, is er financiële stabiliteit nodig, zegt respondent 3. Ghapro probeert voor financiële stabiliteit te zorgen tijdens de sollicitaties door een aanvraag voor een leefloon in te dienen bij het OCMW. Indien het OCMW deze aanvraag niet goedkeurt, is de kans groot dat men terug achter de vitrine belandt.

Drugs, alcohol en medicatie (kalmeer- en slaapmiddelen) worden vaak gebruikt door de prostituees om het werk vol te houden, om relaxed te zijn, om te kunnen slapen en om de stress aan te kunnen (respondent 3). Dit functioneel gebruik wordt door de prostituees niet

aanzien als een probleem, maar dat is het wel. Ook voor dergelijke problemen kunnen ze bij de hulpverleningsorganisatie Ghapro terecht.

Prostituees worden vandaag de dag nog geconfronteerd met gewelddadige klanten. Dit komt veel minder voor dan vroeger, door de aanwezigheid van een alarmbel in de werkruimte (respondent 3). Ghapro organiseert regelmatig verschillende cursussen, onder andere een cursus zelfverdediging.

Een probleem waarmee prostituees kampen is het vinden van een woonplaats, vermits de verhuurders vaak loonfiches vragen, melden respondenten 2 en 3, een medewerker van het prostitutieteam van de lokale politie van Antwerpen zegt hierover:

Maar wat voor die vrouwen moeilijk is, wij horen dat van die vrouwen hé, voor hen is dat soms moeilijk het feit dat het geen erkend beroep is. Ze kunnen geen rechten opbouwen en als EU-onderdanen kunnen ze ook niet gemakkelijk aan een appartement raken. (respondent 2)

Ook hebben prostituees vaak geen ziekteverzekering, met als gevolg dat diegenen met specialistische klachten naar hun thuisland moeten terugkeren voor een behandeling (respondent 3). Wanneer de prostituees hun bijdrage in hun thuisland betaald hebben, is er geen probleem. Indien dit niet het geval is, moeten ze alles zelf financieren.

3.1.5 Sterktes van het raamprostitutiebeleid Antwerpen

Het prostitutiebeleid dat gevoerd wordt in Antwerpen is een geïntegreerd beleid, waarbij men focust op drie pijlers, namelijk veiligheid, gezondheid en welzijn. Het Schipperskwartier in een V-model, bestaande uit drie straten, is een autovrije zone en hermetisch afsluitbaar. Op deze manier heeft de stad een einde gemaakt aan de lawaai veroorzakende carrousel van auto's en is de prostitutiesector beter beheersbaar en controleerbaar. Een raamprostitutiepand kan zich nooit situeren in een hoekgebouw, hierdoor worden personen die niets te maken willen hebben met deze sector, er niet mee geconfronteerd. De concentratiezone is een verzorgde buurt bestaande uit gerenoveerde gebouwen, waardoor het niet afschrikwekkend is en toegankelijk is voor iedereen (respondent 1). De werkomstandigheden voor de prostituees zijn optimaal dankzij de politieverordening en de stedenbouwkundige verordening. Daarnaast zijn er zes camera's aanwezig die een volledig beeld geven van het Schipperskwartier. Een ander pluspunt is de aanwezigheid van een alarmknop in de werkruimte van de prostituee. Op deze

manier kan de prostituee, bij moeilijkheden, alarm slaan. In een hoekgebouw van het Schipperskwartier bevindt zich de hulpverleningsorganisatie Ghapro, die een belangrijke rol opneemt in het prostitutiegebeuren. Prostituees kunnen voor hun welzijn terecht bij Ghapro. Doordat deze in de prostitutiezone ligt, is de drempel volgens respondent 3 laag om er naartoe te gaan. Ook voert Ghapro in samenwerking met de stad Antwerpen sensibiliseringscampagnes aan de hand van posters in de raamprostitutiepanden. Daarnaast zijn er in de gedoogzone elke dag leden van het prostitutieteam aanwezig, die in contact staan met de prostituees en zo een laagdrempelige positie innemen (respondent 2). Het prostitutieteam kent immers elke prostituee in het kwartier, aan de hand van een digitale toepassing, namelijk de pandkalender. De pandkalender is enkel te vinden in Antwerpen. Het systeem geeft een duidelijk overzicht van de identiteit van de prostituees en hun werkuren. Controle op deze kalender, wordt dagelijks, zowel overdag als 's nachts, uitgevoerd door het prostitutieteam. Omdat de politie op elk tijdstip kan controleren, is het voor de eigenaar en/of beheerder zeer riskant om de pandkalender niet na te leven. Door de dagelijkse controles van het prostitutieteam verkleint het de speelruimte voor mensenhandelaars. Ook is minderjarigheid en illegaliteit in het Schipperskwartier quasi onmogelijk door de dagelijkse aanwezigheid van het prostitutieteam en de pandkalender. Respondent 1 en 4 melden dat het aantal zaken omtrent deze problematiek zeer gering zijn. Ze geven aan dat het prostitutiebeleid een positief effect heeft op mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid.

3.1.6 Zwaktes van het raamprostitutiebeleid Antwerpen

Vele vrouwen zitten vast in het prostitutienetwerk en raken moeilijk aan een andere job. Ghapro probeert hen hierbij te helpen, maar de hulpverleningsorganisatie beschikt niet over de nodige personen, trajectbegeleiders, die zich op deze zaken focussen. Dit is voor de toekomst een punt voor verbetering (respondent 3).

Een knelpunt dat door respondenten 1, 2 en 3 in Antwerpen wordt aangehaald is dat prostituee zijn geen erkend beroep is, wat vele nare gevolgen heeft zoals moeilijke huisvesting en ziekteverzekering. Dit is echter een federale aangelegenheid en dus een aandachtspunt voor de huidige federale regering.

De aanpak in het Schipperskwartier brengt op het vlak van mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid een verschuiving met zich mee. Criminelen gaan zich in de verdoken vormen

van prostitutie begeven of zich verplaatsen naar andere steden/gemeenten. Eender welke aanpak men hanteert, zal er ruimte zijn voor mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid. De huidige aanpak is volgens de respondenten vooral gericht op het minimaliseren van het probleem en is succesvol in de concentratiezone.

3.2 Raamprostitutiebeleid Schaarbeek

In het eerste deel wordt de visie achter het beleid besproken. Vervolgens wordt er ingegaan op de formalisering. In het volgende deel worden de kenmerken van het beleid toegelicht. Daarna volgt een uiteenzetting over de aanpak van de prostitutieproblematiek, waarin een onderscheid gemaakt wordt tussen controle en inbreuken op de normen van de ‘Politieverordening betreffende raamprostitutie’ en de ‘Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening over de plaatsen van raamprostitutie’, mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid, overige misdrijven, overlast en welzijn van prostituees. Ten slotte worden de sterktes en zwaktes van het prostitutiebeleid besproken.

3.2.1 Visie raamprostitutiebeleid Schaarbeek

Voor 2012 was er geen beleid betreffende raamprostitutie te Schaarbeek. Burgemeester Clerfayt wou dit fenomeen omkaderen omdat er vele klachten waren van de prostituees, verwoord via Espace P, omtrent het onderverhuren van de peeskamers (carrés) en de slechte hygiëne (respondent 5 & 7). Om die reden heeft de gemeente werk gemaakt van het beleid. De raamprostitutie in Schaarbeek kan opgesplitst worden in twee vormen, namelijk raamprostitutiesalons en peeskamers (carrés). Het verschil tussen deze twee vormen is dat bij een salon de prostituee een kamer huurt voor een bepaalde tijd (shift) van een uitbater, terwijl in een carré de dame zowel de uitbater als de prostituee is. Na 2012 laat de gemeente Schaarbeek raamprostitutie toe in bepaalde straten. Deze gedoogzone omvat voor de salons bepaalde huizen (57) in de Aarschotstraat en voor de peeskamers bepaalde gebouwen (33) in de Plantenstraat en de Linnéstraat (bijlage 4). In de reglementen beschouwt men de raamprostitutieepanden niet meer als bars, maar als officiële prostitutiesalons. Het voordeel hierbij is dat er een oogje in het zeil kan worden gehouden op situaties van mensenhandel en het welzijn van de prostituees.

3.2.2 Formalisering in Schaarbeek: totstandkoming huidig beleid, betrokken instanties en samenwerking

In het verleden was er geen enkel reglement met betrekking tot raamprostitutie in Schaarbeek. De burgemeester en de gemeenteraadsleden hebben in 2011 de ‘Politieverordening betreffende raamprostitutie’ en de ‘Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening over de plaatsen van raamprostitutie’ goedgekeurd. De inwerkingtreding van deze twee reglementen vond plaats op 5 juni 2012. Ook werd er een belasting ingevoerd op plaatsen met raamprostituees in 2012. Het document, ‘Belasting op de raamprostitutieruimten’, omvat de bedragen die betaald moeten worden voor de raamprostitutiesalons en de peeskamers. De ‘Politieverordening betreffende raamprostitutie’ is ontstaan na een bijeenkomst van verschillende instanties (respondent 5). Juristen en ambtenaren van de gemeente, Espace P, Latitude Nord, Samenlevingsopbouw, het parket, de federale gerechtelijke politie en de lokale politie waren betrokken bij het opstellen van de politieverordening met betrekking tot raamprostitutie. De prostituees werden niet geraadpleegd bij de totstandkoming van het beleid, maar via de hulpverleningsorganisatie Espace P, konden zij hun betoog meedelen (respondent 7). Indien er zich een wijziging van het document voordoet, worden de betrokken partijen opnieuw gecontacteerd. De ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’ is ontstaan na een bijeenkomst van gemeenteambtenaren (respondent 5).

Bij de gemeente zijn er drie personen die zich bekommeren om raamprostitutie (respondent 5). Een jurist ontfermt zich over de maatregelen die worden genomen bij niet-naleving van de politieverordening en de stedenbouwkundige verordening. Daarnaast is er een architect die controle uitvoert op de naleving van de stedenbouwkundige verordening. Deze persoon bezoekt de raamprostitutiepanden en controleert of er aan de voorwaarden, beschreven in de stedenbouwkundige verordening, is voldaan. De derde persoon bekommert zich over het preventieve luik.

Een tweede belangrijke instantie is de hulpverleningsorganisatie Espace P, bestaande uit vijf werknemers, die zich in de raamprostitutiebuurt, Plantenstraat, situeert (respondent 7). Deze biedt ten eerste hulp op gezondheidsvlak aan, hieronder wordt verstaan het aanbieden van gratis, anonieme en niet-verplichte medische onderzoeken, het verdelen van voorbehoedsmiddelen, het verspreiden van informatiefolders over algemene informatie en over seksueel overdraagbare aandoeningen. Deze medische consultaties vinden plaats in het

gebouw van Espace P, in een dokterspraktijk en in een hotel. Ook gaan de artsen naar de Aarschotstraat om AIDS testen af te nemen (respondent 7). Ten tweede biedt Espace P ook hulpverlening aan op sociaal vlak. Zo helpt men onder andere bij het veranderen van beroep en het zoeken van een woning. De derde taak van Espace P is emancipatie. Men tracht een goede relatie te bekomen tussen omwonenden en de prostituees.

Andere sociale instanties die betrokken zijn in de prostitutiebuurt zijn Latitude Nord en Samenlevingsopbouw (respondent 5). Latitude Nord, zet zich in op drie aspecten, namelijk veiligheid, drugs en sociale cohesie. De organisatie ‘Samenlevingsopbouw’ focust zich op de realisatie van sociale grondrechten voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities.

Een andere speler, de lokale politie, heeft geen specifiek team dat zich focust op raamprostitutie (respondent 6). Afhankelijk van de beschikbare capaciteit van de politiezone Brussel-Noord zal de lokale politie controles op de politieverordening uitvoeren, maar dit slechts op aanvraag van de gemeentebtenaar (jurist). De controle kan zowel gebeuren door een interventieteam, de lokale recherche, als door de gecentraliseerde gerechtelijke brigade.

De samenwerking tussen de politie en de gemeente is constructief. Maar de samenwerking van de politie en gemeente met de hulpverleningsorganisatie verloopt echter niet vlekkeloos. Zo meldt een respondent van de lokale politie van Schaarbeek:

Met Espace P blijft het moeilijk op gerechtelijk vlak, dat blijft ook moeilijk op bestuurlijk vlak, dat is een vereniging die vecht voor de prostituee. Het is een mooie strijd voor de rechten van de prostituee, ik heb geen probleem. Het vertrouwen tussen de politie, de gemeente, magistraat en Espace P bestaat nog niet en we moeten dat ook ontwikkelen. (Respondent 6)

3.2.3 Kenmerken van het raamprostitutiebeleid Schaarbeek

Prostitutie is toegelaten in een bepaalde zone van de gemeente Schaarbeek. Deze gedoogzone, die vlak naast het station Brussel-Noord ligt, laat raamprostitutie toe in bepaalde huizen van de Aarschotstraat, de Plantenstraat en de Linnéstraat. In de Aarschotstraat bevinden zich de raamprostitutiesalons en in de andere straten de carrés (peeskamers). Sommige hoekpanden op kruisingen met andere straten zijn raamprostitutiesalons. Het uitbaten van raamprostitutiesalons en carrés in bepaalde huizen in de drie straten is toegelaten onder bepaalde voorwaarden opgenomen in de ‘Politieverordening betreffende raamprostitutie’. Ook moet de ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’ gerespecteerd worden.

Om een raamprostitutiepand of peeskamer uit te baten, is het bezit van een conformiteitsattest vereist.²⁸ Dit document met een geldigheidsduur van vijf jaar wordt afgeleverd door het College van Burgemeester en Schepenen aan de uitbater. Het is een attest dat moet vaststellen of uitbater en pand geschikt zijn voor het uitbaten van raamprostitutie. Om een conformiteitsattest te bekommen, moet er voldaan worden aan de voorwaarden die opgenomen zijn in de stedenbouwkundige verordening en de politieverordening.²⁹ Na de invoering van de politieverordening en stedenbouwkundige verordening in 2012, werden de uitbaters geacht om hun panden volledig in orde te brengen en de politieverordening te respecteren. Omdat dit geruime tijd in beslag nam, was het toegelaten om hun activiteiten verder te zetten gedurende twee jaar. Op dit moment zijn er nog steeds 8 van de 57 panden in de Aarschotstraat gesloten wegens het niet in orde zijn met alle eisen van de stedenbouwkundige verordening (respondent 5).

Per adres mag er slechts één uitbater zijn. Artikel 4, § 6 van de politieverordening stelt het volgende:

De uitbater van een raamprostitutiepand moet in het bezit zijn van een uittreksel van een blanco strafregister, moet de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en mag de laatste vijf jaar geen houder zijn geweest van een conformiteitsattest dat is ingetrokken is geweest.³⁰

Daarnaast zijn er nog andere voorwaarden die vermeld staan in artikel 4, § 7 van de politieverordening.³¹ Zo is de uitbater verplicht om een kamer rechtstreeks te verhuren aan de prostituee, zonder tussenpersoon. Een andere belangrijke voorwaarde is dat de uitbater verplicht is de identiteit van alle personen mee te delen die een bezoldigde activiteit uitoefenen in zijn zaak en dit alvorens die personen in functie treden. Maar in de praktijk is dit anders, meldt respondent 6:

Dat is één van de voorwaarden, maar dat is nog niet van toepassing. Om dat te doen, om dat te bekijken, om dat te controleren heb ik echt een specifieke dienst nodig. In een ander geval dat blijft te moeilijk in opvolging van dit artikel, deze voorwaarde.

²⁸ Art. 4, § 1 Politieverordening betreffende raamprostitutie.

²⁹ Art. 4, § 7 Politieverordening betreffende raamprostitutie.

³⁰ Art. 4, § 6 Politieverordening betreffende raamprostitutie.

³¹ Art. 4, § 7 Politieverordening betreffende raamprostitutie.

Een uitbater van een raamprostitutiepand moet, vooraleer hij een conformiteitsattest kan ontvangen van het College van Burgemeester en Schepenen, ook voldoen aan de vereisten die opgenomen zijn in de ‘Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening over de plaatsen van raamprostitutie’ (respondent 5). Artikelen die hierin zijn opgenomen, hebben betrekking op de vitrine, de kamer en panden waar er meer dan één kamer is.³² In één vitrine mag er meer dan één prostituee aanwezig zijn, maar elke prostituee moet beschikken over haar eigen kamer die ze gehuurd heeft voor een bepaalde tijd. Dit wil dus zeggen dat het aantal kamers in het raamprostitutiesalon gelijk is aan het aantal prostituees. Indien er meerdere kamers in een pand aanwezig zijn, moet de breedte van de vitrine minstens 90cm in plaats van 70cm bedragen. Ook moet er een gemeenschappelijke ruimte zijn en een wasruimte met douche.

Na het ontvangen van het conformiteitsattest is de uitbater verplicht een vitrinetaks per jaar te betalen voor een raamprostitutiesalon of een peeskamer. Deze belasting verschilt naargelang de vorm van raamprostitutie.³³ Voor een raamprostitutiesalon is dit bedrag, in 2015, 8615 euro per kamer. Voor de volgende jaren wordt het bedrag van het voorgaande jaar geïndexeerd met 2,5%. Voor een peeskamer (carré) bedraagt de taks, in 2015, 1077 euro. De aanslagvoet van de volgende jaren wordt verhoogd met 2,5%. Het verschil tussen de twee bedragen is te wijten aan het feit dat de inkomsten van een raamprostitutiesalon veel hoger liggen dan deze in een peeskamer.

Het conformiteitsattest wordt geweigerd wanneer er niet voldaan wordt aan de verplichte voorwaarden. Daarnaast kan het College van Burgemeester en Schepenen het conformiteitsattest schorsen of intrekken, bijvoorbeeld indien de gegevens onjuist of onvolledig zijn, indien de uitbater geen netheid waarborgt of indien hij de voorwaarden niet meer naleeft.³⁴

3.2.4 Aanpak raamprostitutieproblematiek in Schaarbeek

In dit deel wordt de aanpak van de raamprostitutieproblematiek besproken, dit is onderverdeeld in vijf delen. Eerst wordt toegelicht hoe de gemeente en de politie controleert op de normen van de politieverordening en de stedenbouwkundige verordening en hoe men omgaat met inbreuken hierop. Vervolgens wordt er uiteengezet hoe mensenhandel, illegaliteit

³² Art. 3-6 Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening over de plaatsen van raamprostitutie.

³³ Art. 5 Belasting op de raamprostitutieruimten.

³⁴ Art. 5, § 1 Politieverordening betreffende raamprostitutie.

en minderjarigheid aangepakt worden. Daarnaast wordt er een beeld geschetst van de prevalentie en de aanpak van de overige misdrijven en overlast. Ten slotte wordt er dieper ingegaan op de problemen en aanpak betreffende het welzijn van de prostituee.

Controle en inbreuken op de normen van de 'Politieverordening betreffende raamprostitutie' en de 'Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening over de plaatsen van raamprostitutie'

Controle op de normen in de politieverordening gebeurt op aanvraag van de gemeenteambtenaar (jurist) door leden van de politiezone Brussel-Noord, behorende tot het interventieteam, de lokale recherche of de gecentraliseerde gerechtelijke brigade (respondenten 5 & 6). Een specifiek team dat zich richt op prostitutie is niet aanwezig in Schaarbeek. De politiezone Brussel-Noord werkt dus niet proactief. De opdracht van de leden van de lokale politie is het vaststellen van overtredingen op de politieverordening raamprostitutie. Vervolgens wordt een administratief rapport opgesteld en verzonden naar de gemeenteambtenaar (jurist). Het is de verantwoordelijkheid van de gemeenteambtenaar (jurist) om dit te bespreken met het College van Burgemeester en Schepenen en deze zullen een beslissing nemen. Eerst ontvangt de uitbater een waarschuwing. Indien het probleem na controle van de ordediensten zich nog steeds voordoet, wordt het raamprostitutiepand tijdelijk of definitief gesloten (respondent 5).

Inspectie op de vereisten van de stedenbouwkundige verordening wordt uitgevoerd door de gemeenteambtenaar (architect). Bij een inbreuk op de 'Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie' stelt de architect een rapport op en bezorgt dit aan de jurist van de gemeente (respondent 5). Die bespreekt het voorval samen met het College van Burgemeester en Schepenen en onderneemt dezelfde stappen als bij een inbreuk op de politieverordening.

Mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid

Twee instanties bestrijden mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid in de prostitutie, deze zijn de lokale politie en de sectie mensenhandel van de federale gerechtelijke politie (respondent 6 & 8). De lokale politie belast met deze problematiek is opgesplitst in de gecentraliseerde gerechtelijke brigade, bestaande uit drie personen, en de lokale recherche, bestaande uit zeven personen, van commissariaat vijf, dat gesitueerd is in Sint-Joost-ten-Node (respondent 6). De lokale politie en de FGP voeren controles uit om mensenhandel te detecteren. De lokale politie controleert ongeveer wekelijks enkele raamprostitutiepanden op

mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid (respondent 6). De FGP sectie mensenhandel controleert ook minstens wekelijks (respondent 8). De sectie mensenhandel van de FGP bestaat uit dertien onderzoekers die voornamelijk hun aandacht vestigen op seksuele uitbuiting. Respondent 8 meldt dat ongeveer 90% van de dossiers gestart wordt op basis van eigen verkregen informatie. De onderzoeken zijn doorgaans het resultaat van het opmerken van signalen van mensenhandel. Aangifte van prostituees over eigen slachtofferschap of slachtofferschap van andere prostituees zijn amper de aanleiding tot het instellen van een gerechtelijk onderzoek (respondent 8). Respondent 8 geeft aan dat er in 2000 een discussie was omtrent ‘het sluiten van de gordijnen’, zodat de prostituees niet meer zichtbaar waren. De FGP vond dit niet wenselijk, omdat men dan minder beeldvorming heeft. De gemeente heeft het standpunt van de FGP gevolgd. Er moet opgemerkt worden dat door slechts wekelijkse controles het meer speelruimte toelaat voor mensenhandel, illegale en minderjarige prostituees dan wanneer er dagelijkse controles zouden zijn in de prostitutiebuurt. Ook kunnen de ‘dames de compagnie’ in contact staan met criminelen. Sommige criminelen verplaatsen zich naar de verdoken vormen van prostitutie. De FGP sectie mensenhandel heeft een team dat zich specifiek focust op deze vormen van prostitutie.

Een werkpunt betreffende mensenhandel is volgens respondent 8 dat er meer aandacht zou moeten worden besteed aan het begeleiden van het slachtoffer indien zij terugkeert naar haar thuisland. Met andere woorden, er zou een internationaal kader moeten worden opgericht waar het slachtoffer internationale erkenning (een statuut) krijgt en dus begeleiding. Een tweede aandachtspunt is volgens respondent 8 het volgende:

Ik denk dat er moet gewerkt worden in die thuislanden naar realiteit, ergens een sensibilisering, misschien niet altijd een flyer, maar iets anders. Misschien iemand die het meegemaakt heeft, iemand die het misschien kan uitleggen hoe het verkeerd kan lopen.

Overige Misdrijven

Veel voorkomende misdrijven in de prostitutiebuurt in Schaarbeek, volgens de respondenten 5, 6 en 7, zijn drugshandel, diefstal met/zonder geweld en vechtpartijen. Deze misdrijven zijn gerelateerd aan de kenmerken van de buurt en niet aan de prostitutie zelf. Om dergelijke misdrijven te voorkomen gaat de politie patrouilleren. Daarnaast zijn er ook zes camera's aanwezig, maar deze geven slechts een beeld weer van het begin van de Aarschotstraat.

Overlast en problemen met omwonenden

Een groot probleem met betrekking tot raamprostitutie volgens de respondenten is de carrousel van auto's (respondent 5, 6 & 7). Dit probleem is vooral aanwezig in de Aarschotstraat. Negatieve gevolgen hiervan zijn opstoppingen, conflicten tussen bestuurders, geluidsoverlast (toeteren) en uitlaatgassen. De buurt is daarnaast verouderd en verloederd. Ook zijn er personen, deels afkomstig van Noord-Frankrijk, en jongeren die het onveiligheidsgevoel verstoren door rond te hangen in de buurt. Er zou gesteld kunnen worden dat deze problematische verouderde zone een trekpleister is voor alcohol- en drugsgebruikers, overvallers en herrieschoppers en dat hierdoor de buurt standhoudt. Wat de netheid van de buurt betreft, is er sprake van sluikestorten, graffiti en urineren. Zo meldt respondent 5:

De netheid in de straat, de straat is zeer snel vuil. Er zijn mensen die schriftelijke aantekeningen maken op de muren in de buurt.

Niet enkel bezoekers van de prostitutiebuurt, maar ook prostituees zelf kunnen voor overlast zorgen. Zo meldt respondent 7 het volgende:

Ten slotte de Afrikaanse vrouwen vertonen zich agressiever in de vitrines. De Belgische vrouwen zijn gewoon gekleed en de Afrikaanse zijn bijna naakt zoals in de Aarschotstraat. Ze maken gebaren en de omwonenden zijn niet akkoord en dat geeft spanning. Ze doen dat omdat er minder en minder klanten zijn en zodra er een klant is, proberen ze hem vast te krijgen.

Er wordt getracht de overlastproblematiek zo beperkt mogelijk te houden. Politie patrouilleert dag en nacht in de Noordwijk, dus onder andere in de straten waar de raamprostitutie zich situeert. De politie wordt soms ondersteund door de Franse politie. Ook is er minstens eenmaal per maand een samenwerking met de Franse politie in het kader van 'Opération d'Olli' (respondent 6). Bij deze operatie, die tot doel heeft om de veiligheid te verhogen, controleren de politieambtenaren personen en voertuigen op de openbare weg in de raamprostitutiebuurt. Deze operatie vindt plaats in het weekend. Daarnaast zijn er nog camera's in de buurt aanwezig om de overlastproblematiek te beperken, maar dit is voor de gemeente geen prioriteit en deze zijn enkel aanwezig in het begin van de Aarschotstraat (respondent 6).

Welzijn prostituee

De hulpverleningsorganisatie Espace P werkt rond het medisch en psychosociaal welzijn van de prostituee en dit gratis en anoniem. Wat de huisvesting betreft helpt de hulpverleningsorganisatie Espace P met het zoeken van een woning. Ook helpen zij de prostituee wanneer zij de sector wil verlaten. Hierbij stelt men alle documenten samen op met de prostituee, legt men uit hoe een sollicitatiegesprek in zijn werk gaat en bekijkt men samen de aanbiedingen van de interim-kantoren (respondent 7). Maar het is niet vanzelfsprekend om als prostituee een andere job te vinden. Respondent 5 meldt het volgende:

Maar nadien als ze een andere job willen, gaat de werkgever haar vragen wat ze gedaan heeft gedurende de voorbijgaande jaren. Ofwel zegt ze de waarheid, dat ze prostituee was en krijgt ze de job sowieso niet ofwel zegt ze dat ze werkloos was en krijgt ze de job niet omwille van gebrek aan ervaring.

Aan de zijde van de prostituee in een raamprostitutiesalon staat een ‘dame de compagnie’ (gezelschapsdame), deze speelt een belangrijke rol in het prostitutiesysteem in Schaarbeek. Zij is een hulp voor de prostituee en geeft logistieke steun, onder andere voorziet zij de prostituees van voorbehoedsmiddelen (respondent 7). Ook probeert zij de veiligheid van de prostituee te garanderen door te luisteren of er zich problemen voordoen wanneer de prostituee zich in de werkruimte met de klant bevindt.

Door de afwezigheid van een prostitutieteam dat dagelijks controles uitvoert en door de niet-handhaving van artikel 4, § 7, 3° dat de uitbater verplicht om de identiteit van alle personen die een bezoldigende activiteit uitoefenen in de zaak mee te delen aan de politie, voordat zij in functie treden in zijn zaak, is er een beperkt zicht op illegale prostituees, minderjarigen en criminele praktijken zoals mensenhandel en uitbuiting in de gedoogzone.³⁵ De ‘dames de compagnie’ helpen in sommige gevallen de mensenhandelaars met hun criminele activiteiten (respondent 6).

In de carrés bestaat de mogelijkheid, wegens afwezigheid van regelmatige controles, dat de prostituee van de carré haar plaats gaat onderverhuren (respondent 7). Dit is nochtans strafrechtelijk verboden.³⁶

³⁵ Art. 4, § 7, 3° Politieverordening betreffende raamprostitutie.

³⁶ Art. 380, § 1, 3° Sw.

Daarnaast hebben sommige prostituees een drugs- of alcoholprobleem. Hiervoor kunnen ze ook terecht bij de hulpverleningsorganisatie Espace P (respondent 5 & 7).

3.2.5 Sterktes van het raamprostitutiebeleid Schaarbeek

Sinds de invoering van de ‘Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening over de plaatsen van raamprostitutie’ zijn de hygiënische omstandigheden in de raamprostitutie in Schaarbeek verbeterd. Voor de veiligheid van de prostituee is er een ‘dame de compagnie’ aanwezig in het raamprostitutiesalon. Toch zijn hier zwaktes te bespeuren. De gemeente handhaaft de regels in deze verordening door regelmatig controles uit te voeren. Een belangrijk element in het beleid is dat raamprostitutie beperkt is tot een bepaald gebied, een gedoogzone, en het niet verder zal uitbreiden (respondent 5). Een andere sterkte is dat er steeds een politiepatrouille aanwezig is in het Noordkwartier om zichtbare problemen zoals overlast aan te pakken (respondent 6). Het neveneffect van het prostitutiebeleid, namelijk ‘verdoken prostitutie’, wordt aangepakt door een specifiek team binnen de federale gerechtelijke politie sectie mensenhandel (respondent 8).

3.2.6 Zwaktes van het raamprostitutiebeleid Schaarbeek

De raamprostitutiebuurt in Schaarbeek is geen afgesloten zone en laat met andere woorden raamprostitutie toe in hoekpanden. Hierdoor komen mensen die niet met het fenomeen geconfronteerd willen worden, toch in aanraking met prostitutie. Een tweede zwakte is dat de buurt niet autovrij is, met als gevolg dat er een carrousel van wagens ontstaat met allerlei negatieve gevolgen. De problemen zijn lawaaihinder, opstoppingen, conflicten tussen bestuurders en geurhinder. Een andere zwakte van het beleid is dat er tot op heden geen herontwikkeling van de buurt tot stand is gekomen, met renovatie van de gebouwen, meer groen in de straat, etc. In de toekomst is dit één van de prioriteiten van de gemeente, om zo het veiligheidsgevoel te verhogen (respondent 6). In de prostitutiebuurt in Schaarbeek zijn er enkel camera’s aanwezig in het begin van de Aarschotstraat meldt respondent 6. Dit is een minpunt wanneer dit vergeleken wordt met de visie van het beleid, namelijk het verhogen van het veiligheidsgevoel.

Een zwak punt van het beleid is dat artikel 4, § 7, 3° niet gehandhaafd wordt, waardoor de ordediensten geen kennis hebben van de identiteit van de prostituees in de

raamprostitutiepanen.³⁷ Het zwakste punt in het beleid is de afwezigheid van een laagdrempelig team van de politie dat zich focust op de handhaving van de politieverordening en een oogje in het zeil houdt voor signalen van mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid. Na een bezoek aan het Antwerps prostitutieteam, is de politiezone Brussel-Noord en de gemeente Schaarbeek overtuigd geraakt van de noodzakelijkheid van een dergelijk specifiek team en zal men dit in de toekomst oprichten, zo meldt een respondent van de lokale politie van Schaarbeek het volgende:

Het is mijn doel een specifiek team op te richten, dus dezelfde structuur te hebben als in Antwerpen. Ik hoop in september, oktober de middelen te hebben om deze cel op te richten.
(respondent 6)

Wanneer een prostituee zich in de werkruimte begeeft met een klant, bestaat het risico ondanks de aanwezigheid van een ‘dame de compagnie’ dat de prostituee in een gevaarlijke situatie terechtkomt.

Huisvesting en het veranderen van werk blijft een moeilijke opgave voor de prostituees. Respondenten 4, 5 en 6 van Schaarbeek opteren voor het oprichten van een officieel statuut voor de prostituee.

³⁷ Art. 4, § 7, 3° Politieverordening betreffende raamprostitutie.

4 Discussie

In het eerste deel wordt een kritisch overzicht weergegeven van de overeenkomsten en verschillen van het raamprostitutiebeleid tussen Antwerpen en Schaarbeek. In het tweede en derde deel wordt de realisatie van het beleidsplan van Antwerpen en Schaarbeek omtrent raamprostitutie belicht. De bekomen resultaten worden in deze discussie teruggekoppeld aan de literatuur.

4.1 Overeenkomsten en verschillen van het raamprostitutiebeleid tussen Antwerpen en Schaarbeek

De belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen de stad Antwerpen en de gemeente Schaarbeek worden in dit deel besproken op het vlak van het ontstaan van het beleid, de beleidsdocumenten, betrokken instanties en kenmerken van het beleid en de raamprostitutieproblematiek. De raamprostitutieproblematiek wordt verder opgesplitst in mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid, overlast en problemen met omwonenden en ten slotte het welzijn van de prostituee. Bijlage 4 geeft de overeenkomsten en verschillen van beide steden weer.

4.1.1 Ontstaan raamprostitutiebeleid

Prostitutie is volgens De Backer et al. (2007, p. 27) een universeel fenomeen dat niet uitroeibaar is. Dit is ook de filosofie van de stad Antwerpen en daarom laat men raamprostitutie (vitrines) toe in een bepaalde zone van de stad, namelijk het Schipperskwartier. Dit beleid is ontstaan in 1999, na een petitie van buurtbewoners omtrent negatieve gevolgen van de prostitutiebuurt. De gedoogzone, die hermetisch afsluitbaar is, omvat drie autovrije straten, de Schippersstraat, de Vingerlingstraat en de Verversrui, in de vorm van een V-model (bijlage 3). Op deze manier kan er ook beter gecontroleerd worden op criminele activiteiten, overlast, veiligheid en arbeidsomstandigheden.

Het ontstaan van het beleid in Schaarbeek is het resultaat van vele klachten van prostituees, verwoord door Espace P, omtrent het onderverhuren van de peeskamers (carrés) en de slechte hygiëne (respondent 5 & 7). Voor 2012 was er geen beleid betreffende raamprostitutie te Schaarbeek. Nu is er dankzij het huidige beleid een gedoogzone voor raamprostitutie in

Schaarbeek. De raamprostitutiesalons zijn gelegen in de Aarschotstraat, en de carrés in de Plantenstraat en Linnéstraat (bijlage 4).

4.1.2 Beleidsdocumenten, betrokken instanties en kenmerken van het raamprostitutiebeleid

Zowel in Antwerpen als in Schaarbeek zijn er reglementen opgesteld met betrekking tot raamprostitutie en is er zowel een politieverordening met betrekking tot raamprostitutie als een stedenbouwkundige verordening. Indien men een raamprostitutiepand wil openen is men verplicht om te voldoen aan de regels opgenomen in de beide documenten. Zo ontvangt men in Antwerpen een geschiktheidsverklaring en in Schaarbeek een conformiteitsattest. In beide steden is het verplicht een vitrinetaks te betalen. Hierbij kan de vraag rijzen of de stad zelf niet schuldig is aan exploitatie. In Antwerpen houdt één persoon, namelijk de prostitutieambtenaar, zich bezig met al hetgeen wat te maken heeft met prostitutie. In Schaarbeek is een team van drie personen actief op dit domein. De controles op de stedenbouwkundige verordening worden zowel in Antwerpen als in Schaarbeek uitgevoerd door ambtenaren van de stad/gemeente. De controles op de politieverordening gebeurt in Schaarbeek enkel op aanvraag van de jurist van de gemeente, terwijl in Antwerpen het prostitutieteam dagelijks controleert. Zowel in Antwerpen als in Schaarbeek is er een laagdrempelige hulpverleningsorganisatie die gesitueerd is in de prostitutiezone. Prostituees kunnen hier gratis en anoniem terecht voor hun medisch en psychosociaal welzijn. Een belangrijk verschil tussen Antwerpen en Schaarbeek, is de aanwezigheid van een politieel prostitutieteam in Antwerpen. Deze houdt een oogje in het zeil voor signalen van mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid door dagelijkse controles uit te voeren, wat afschrikwekkend werkt volgens respondent 2. De eigenaar of beheerder moet verplicht dagelijks de pandkalender invullen. De pandkalender, enkel aanwezig in Antwerpen, kan ook een hulpmiddel zijn voor de federale gerechtelijke politie indien zij een vraag hebben of een bepaalde prostituee heeft gewerkt. In Schaarbeek is er geen specifiek team dat zich focust op raamprostitutie. Controles gebeuren niet dagelijks, hierdoor laat men meer speelruimte voor criminele activiteiten zoals mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid dan in Antwerpen. Artikel 4, § 7, 3° van de politieverordening van Schaarbeek stelt dat de uitbater de identiteit van alle prostituees moet meedelen aan de politie alvorens zij aan de slag gaan.³⁸ Helaas wordt er tot op heden geen

³⁸ Art. 4, § 7, 3° Politieverordening betreffende raamprostitutie.

gevolg gegeven aan dit artikel. Maar zelfs indien dit wel het geval zou zijn, zou het weinig effect hebben omdat er geen specifiek politieteam aanwezig is dat hier dagelijks op controleert. Volgens respondent 6 wordt er gewerkt aan de oprichting van een prostitutieteam, gebaseerd op het model van Antwerpen, dat in oktober 2015 operationeel zal zijn.

4.1.3 Aanpak raamprostitutieproblematiek

Mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid

Voor de bestrijding van mensenhandel in het Schipperskwartier zijn voornamelijk twee instanties betrokken, het prostitutieteam van de lokale politie en de sectie mensenhandel van de federale gerechtelijke politie (FGP). In Schaarbeek bekommeren de lokale politie, meer bepaald commissariaat vijf en de gecentraliseerde gerechtelijke brigade, en de sectie mensenhandel van de FGP Brussel zich om het fenomeen. De sectie mensenhandel van de FGP Antwerpen is niet betrokken bij het uitvoeren van controles, dit gebeurt dagelijks door het prostitutieteam. Dit is in contrast met de methode in Schaarbeek. Daar voert de FGP Brussel sectie mensenhandel, naast de lokale politie, zelf wekelijks controles uit. In Antwerpen werken elf leden bij de sectie mensenhandel. Hierbij is geen strikte verdeling van de capaciteit voor mensenhandel in de prostitutie. Bij de FGP Brussel zijn er dertien leden werkzaam die zich voornamelijk focussen op seksuele uitbuiting. Dankzij de dagelijkse aanwezigheid van het prostitutieteam in het Schipperskwartier is er minder speelruimte voor mensenhandel dan in Schaarbeek. Daarnaast is er in de gedoogzone in Antwerpen door het prostitutieteam en hun pandkalender nagenoeg geen mogelijkheid voor illegale en minderjarige prostituees. Dit in tegenstelling tot Schaarbeek, waar er meer ruimte is voor illegaliteit en minderjarigheid. Een gevolg van het prostitutiebeleid van Antwerpen is dat sommige criminelen zich verplaatsen naar de verdoken vormen van prostitutie of naar andere steden/gemeenten waar er een minder scherpe aanpak van raamprostitutie is. Bij de FGP Brussel sectie mensenhandel is er een team dat zich specifiek focust op deze verdoken vormen van prostitutie, dit is niet aanwezig bij de FGP Antwerpen.

Overlast en problemen met omwonenden

In het Schipperskwartier mogen nooit prostitutieactiviteiten plaatsvinden in een hoekpand, dit om te vermijden dat men tegen zijn wil geconfronteerd zou worden met dit fenomeen. Dit in tegenstelling tot Schaarbeek, waar er wel prostitutiepanden kruisen met andere straten. Een

belangrijk verschil tussen Antwerpen en Schaarbeek is dat het Schipperskwartier autovrij is, waardoor er geen verkeerscarrousel mogelijk is met verschillende vormen van overlast als gevolg, zoals lawaai- en geurhinder, opstoppingen en conflicten tussen bestuurders. De prostitutiebuurt in Antwerpen is volledig herontwikkeld. Het is een geïntegreerde buurt met gerenoveerde huizen, waar ook andere zaken aanwezig zijn zoals een slager. In Schaarbeek zijn er ook andere zaken aanwezig, maar de buurt is zeer verloederd (oude gebouwen, vuil, etc.) en trekt drugs- en alcoholgebruikers, overvallers en herrieschoppers aan. Op lange termijn wil het gemeentebestuur de buurt opnieuw aanleggen (respondent 6). Om overlast en misdrijven te bestrijden, patrouilleren er in de prostitutiebuurt in beide steden politieambtenaren. In Schaarbeek is er steeds een patrouille aanwezig in het Noordkwartier. Ook is er in Schaarbeek minstens eenmaal per maand een samenwerking met de Franse politie in het kader van 'Opération d'Olli' (respondent 6). Dergelijke gecoördineerde acties vinden niet plaats in Antwerpen. In Antwerpen zijn er ook camera's aanwezig die een volledig beeld geven van de gehele prostitutiezone, terwijl in Schaarbeek er enkel camera's aanwezig zijn in het begin van de straat.

Welzijn prostituee

Garcia (2014, p. 39) meldt dat vandaag de dag er nog verschillende plaatsen zijn met slechte werkomstandigheden voor prostituees. Door de strikte eisen van de stedenbouwkundige verordening in zowel Antwerpen als Schaarbeek zijn de leef- en werkomstandigheden sterk verbeterd.

Geweld tegen een prostituee kan gepleegd worden door verschillende personen, zoals pooiers, drugsdealers, overvallers, andere prostituees, maar wordt meestal gepleegd door klanten (Kinnell, 2006, p. 142). Wat de bescherming van de prostituee betreft, tijdens het afzonderen met de klant, is er een cruciaal verschil tussen Antwerpen en Schaarbeek. In Antwerpen is er een alarmknop aanwezig in de werkruimte indien er problemen optreden. In Schaarbeek daarentegen is dit niet het geval. Hier probeert een 'dame de compagnie' de prostituee te beschermen door aandachtig te luisteren wat er zich in de werkruimte afspeelt.

Naast de fysieke gezondheid, heeft deze vorm van sekswerk ook een impact op de mentale gezondheid. Mentale problemen waar de prostituees mee kunnen kampen zijn depressie, stress, paniekaanvallen en eetstoornissen (Day, 2007, p. 28). Deze problemen komen ook in

Antwerpen en Schaarbeek voor, melden respondenten 3 en 7. De prostituees kunnen gratis en anoniem geholpen worden, op medisch en psychosociaal vlak, door hulpverleners van Ghapro te Antwerpen en Espace P te Schaarbeek.

Respondenten 1, 2, 3, 5, 6 en 7 van de stad Antwerpen en de gemeente Schaarbeek melden dat de huisvesting van prostituees en het verlaten van de prostitutiesector, met andere woorden het zoeken naar ander werk, een moeilijke opgave is. Zoals Surratt et al. (2004, p. 55) weergeven, is ondersteuning op lange termijn nodig aan de prostituees om de prostitutiesector definitief te kunnen verlaten. De prostituees kunnen hiervoor terecht bij de hulpverleningsorganisaties van beide steden. Respondent 3 meldt dat men de prostituees helpt, maar dat er eigenlijk trajectbegeleiders nodig zijn om dit te verwezenlijken. Respondenten 1, 2, 3, 5, 6 en 7 geven aan dat het wenselijk zou zijn dat er een nationaal statuut komt voor de prostituee.

4.2 Realisatie beleidsplan raamprostitutie Antwerpen

De vijf doelstellingen van het 'Beleidsplan prostitutie Antwerpen' van 1999 (Vande Velde et al., 2007, p. 321) zijn nog steeds de rode draad in het prostitutiebeleid van Antwerpen. De realisatie van de doelstellingen, ontstaan na aanhoudend bewonersprotest, worden afzonderlijk besproken. Volgens de eerste doelstelling van het beleidsplan moet prostitutie in Antwerpen niet verdwijnen, maar moet het beheersbaar en controleerbaar worden. Dankzij het ontstaan van het Schipperskwartier is dit gerealiseerd. Door het invoeren van een gedoogzone in Antwerpen en de bepalingen in de 'Politiecodex' is het voor de lokale politie makkelijker om controles uit te voeren op allerlei neveneffecten die prostitutie met zich meebrengt zoals mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid. Dit is meteen ook de realisatie van de tweede en derde doelstelling, namelijk het bestrijden van de criminele randverschijnselen en de prostitutiebuurten herontwikkelen. De vierde doelstelling van de stad is dat de prostitutieactiviteiten geen overlast mogen veroorzaken naar de omliggende woonwijken. Deze doelstelling wordt grotendeels behaald dankzij de aanwezigheid van politie in de buurt en door het te concentreren in één gebied. In het Schipperskwartier is er soms sprake van overlast afkomstig van de twee discotheken 'Café d'Anvers' en 'Red & Blue'. De laatste doelstelling heeft betrekking op de positie van de prostituee. Dankzij het 'gezondheidshuis' Ghapro kan de prostituee geholpen worden op medisch en psychosociaal vlak. Ten gevolge van de 'Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie' zijn de werkomstandigheden van de prostituees verbeterd.

Het huidige prostitutiebeleid in Antwerpen ziet er grotendeels nog hetzelfde uit zoals opgenomen in de literatuur. Een belangrijke wijziging is het ontstaan van de pandkalender, waarbij het prostitutieteam via een digitaal platform informatie van prostituees ontvangt en deze controleert. Dit is in werking sinds mei 2014. Voordien stond de registratie van prostituees ook in de 'Politiecodex', maar dit werd niet strikt uitgevoerd. Daarnaast gaf Seinpost adviesbureau (2008, p. 89) aan dat de geschiktheid van de panden gecontroleerd werd door de speciale cel prostitutie van de lokale politie. Vandaag de dag wordt deze taak opgenomen door de afdeling Pandtoezicht van de stad.

4.3 Realisatie beleidsplan raamprostitutie Schaarbeek

Voor 2012 was er geen sprake van een raamprostitutiebeleid in Schaarbeek (Vande Velde et al., 2007, p. 317). Men probeerde raamprostitutie te ontraden door een hoge belasting te heffen en te voorkomen dat de raamprostitutie zich verder zou uitbreiden (Seinpost Adviesbureau, 2008, p. 62-63). Er waren geen beleidsdocumenten die de raamprostitutie regelden in Schaarbeek. Sinds 2012 zijn er twee documenten ontstaan, de politieverordening en de gemeentelijke stedenbouwkundige verordening, deze cruciaal zijn voor het huidige gedoogbeleid in Schaarbeek. Concrete doelstellingen zijn hierin niet opgenomen. Hun bezorgdheid, de uitbreiding van de raamprostitutie, is gerealiseerd door een gedoogzone op te stellen in de politieverordening. Wanneer er vandaag de dag gekeken wordt naar de huidige raamprostitutieproblematiek in Schaarbeek, kan er geconcludeerd worden dat overlast, criminele randverschijnselen en het welzijn van de prostituee worden aangepakt. Doch zijn er nog steeds vele problematische kwesties zoals de verloedering van de buurt, de verkeerscarrousel en een mogelijkheid voor mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid door de afwezigheid van een politieel prostitutieteam die dagelijkse controles uitvoert.

5 Conclusie

Prostitutie situeert zich in België in de grijze zone. Het is verboden door internationale en nationale wetgeving, maar wordt door verschillende steden en gemeenten toch gedoogd. Deze masterscriptie heeft tot doel om het raamprostitutiebeleid in Antwerpen en Schaarbeek in kaart te brengen en met elkaar te vergelijken. Dit aan de hand van de volgende onderzoeksvragen, namelijk:

1. Wat houdt het raamprostitutiebeleid in dat gevoerd wordt in Brussel (Schaarbeek) en Antwerpen?
 - a. Wat zijn de uitgangspunten van het raamprostitutiebeleid in beide steden?
 - b. Hoe ziet de formalisering van het raamprostitutiebeleid er uit in beide steden?
 - c. Wat zijn de kenmerken van het raamprostitutiebeleid in beide steden?
 - d. Hoe wordt de raamprostitutieproblematiek aangepakt in beide steden?
 - e. Wat zijn de sterktes en zwaktes van het raamprostitutiebeleid in beide steden?
2. Wat zijn de belangrijkste overeenkomsten en verschillen in het raamprostitutiebeleid in Brussel (Schaarbeek) en Antwerpen?

Om een volledig beeld van het raamprostitutiebeleid van de twee steden weer te geven, werd gebruik gemaakt van interviews en een documentenanalyse van beleidsdocumenten van beide steden. Ondanks het beperkt aantal respondenten en de onmogelijkheid om statistieken te verkrijgen, werd door middel van interviews informatie bekomen om de huidige situatie te kunnen beschrijven en te vergelijken. Per stad werden de visie, de formalisering, de kenmerken, de aanpak van de prostitutieproblematiek en ten slotte de sterktes en zwaktes beschreven.

Beide steden, Antwerpen en Schaarbeek, voeren een gedoogbeleid, waarbij raamprostitutie toegelaten wordt in een bepaalde zone. Antwerpen stelt aan de hand van de ‘Politiecodex’ en de ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’ bepaalde voorwaarden indien het pand bestemd is voor raamprostitutie. Ook Schaarbeek tracht sinds enkele jaren (2012) aan de hand van de ‘Politieverordening betreffende raamprostitutie’ en de ‘Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening over de plaatsen van raamprostitutie’ raamprostitutie te regelen. De infrastructuur van de prostitutiebuurt verschilt grondig tussen de twee steden. In

Antwerpen is de geconcentreerde prostitutiezone proper, transparant, autovrij en heerst er een hoog veiligheidsgevoel in tegenstelling tot Schaarbeek. Hier is de prostitutiebuurt verloederd en trekt drugs- en alcoholgebruikers, overvallers en herrieschoppers aan, die deze problematische zone in standhouden. Een opmerkelijk verschil tussen beide steden, ligt in het handhaven van het beleid. In Antwerpen verloopt dit vlot, dankzij verschillende instanties, waaronder het prostitutieteam van de lokale politie van Antwerpen, de prostitutieambtenaar van de stad en de hulpverleningsorganisatie Ghapro. Zowel in Schaarbeek als in Antwerpen ontfermen de hulpverleningsorganisaties zich over het medisch en psychosociaal welzijn van de prostituee. Maar wat het welzijn van de prostituee betreft is er een verschil aanwezig tussen beide steden. In Antwerpen moet een alarmknop in de werkruimte de veiligheid van de prostituee garanderen in tegenstelling tot Schaarbeek, waar een ‘dame de compagnie’ deze taak op zich neemt. In sommige gevallen speelt een ‘dame de compagnie’ een rol in de mensenhandel door als tussenpersoon te fungeren.

Op administratief vlak bekommert de gemeente zich over de aanvragen, de administratieve controles en de overtredingen. Het euvel in Schaarbeek vindt echter plaats bij de controles op de politieverordening en op mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid. Door de afwezigheid van dagelijkse controles is er meer speelruimte voor criminelen, wat problematisch is. Een commissaris van de lokale politie van Brussel-Noord is op dit moment met zijn collega’s een plan aan het uitwerken voor de oprichting van een prostitutieteam. Volgens de commissaris (respondent 6) zal het prostitutieteam in oktober 2015 operationeel zijn. Dit prostitutieteam, gebaseerd op het Antwerpse model, zal dagelijks controles uitvoeren in de prostitutiebuurt te Schaarbeek. Op deze wijze zal dit team informatie verzamelen over de prostituees in de zone zoals het prostitutieteam doet in Antwerpen met de pandkalender. Op deze manier zal er beter gecontroleerd kunnen worden op mensenhandel en zal illegaliteit en minderjarigheid in de gedoogzone verdwijnen. Door de doeltreffende aanpak van de prostitutie in Antwerpen bestaat de kans dat prostitutie zich verplaatst van de ramen naar de verdoken vormen van prostitutie. Daarnaast is het mogelijk, dat criminelen zich verplaatsen naar andere steden of gemeenten waar de aanpak van de raamprostitutie minder scherp is, zoals in Schaarbeek.

De stad Antwerpen en de gemeente Schaarbeek voeren hetzelfde beleid, namelijk een gedoogbeleid in één bepaalde zone van de stad/gemeente. Maar de uitwerking van dit beleid is

verschillend in beide steden. Er kan geconcludeerd worden dat het prostitutiebeleid van Antwerpen zeer ver ontwikkeld is en een voorbeeldfunctie heeft voor Schaarbeek en andere steden.

6 Beleidsaanbevelingen

Op basis van wetenschappelijke literatuur en de resultaten van het onderzoek worden hieronder beleidsaanbevelingen geformuleerd.

Het is verkieslijk dat België opteert voor een ander beleidsmodel, namelijk legalisering. Hiervoor is een wijziging van de strafwetgeving noodzakelijk en dient men afstand te nemen van het VN-verdrag van New York van 1950. Op deze manier kan er een federaal kader worden geschetst dat regels vastlegt voor iedere stad/gemeente. Belangrijke punten in de bevindingen van het onderzoek zijn, het oprichten van een stedelijk/gemeentelijk en politieel prostitutieteam in elke stad/gemeente waar een bepaald aantal ramen zijn, het oprichten van een hulpverleningsorganisatie met trajectbegeleiders, eenzelfde vitrinetaks, eenduidige voorwaarden voor het uitbaten van een pand (uitbater + pand), een nationaal register voor ‘foute’ uitbaters ter voorkoming van verplaatsing naar andere steden/gemeenten, een uniform systeem voor het identificeren van de prostituees, het instellen van een alarmknop en het oprichten van een specifiek team binnen de sectie mensenhandel van de FGP’s, dat zich focust op mensenhandel in de gedoogzone en op mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid in de verdoken vormen van prostitutie. Door de legalisering is er ook meer kans dat prostitutie wordt beschouwd als een normaal beroep, waardoor het uit de grijze zone verdwijnt. Bijna alle respondenten (1, 2, 3, 5, 6 & 7) zijn voorstander van een dergelijke normalisering, omdat de prostituees op deze manier sociale rechten krijgen en geen problemen meer zouden mogen hebben met zaken als huisvesting, ziekteverzekering en het veranderen van werk.

Aan de hand van het gevoerde onderzoek kunnen er verschillende beleidsaanbevelingen worden geformuleerd in Schaarbeek op gemeentelijk niveau. Er wordt gemeld dat de buurt in Schaarbeek in de toekomst herontwikkeld zal worden (renovaties, ...). Hierover is echter nog geen duidelijkheid wanneer deze herontwikkeling zal plaatsvinden. Om opstoppingen, lawaai en geurhinder en conflicten te vermijden is het wenselijk dat voornamelijk de Aarschotstraat autovrij wordt. Om het veiligheidsgevoel te verhogen en misdrijven en overlast te voorkomen, zou het plaatsen van zichtbare camera’s in de straten een oplossing kunnen zijn.

Indien er geen federaal akkoord wordt bereikt, is het wenselijk dat Schaarbeek een politieel prostitutieteam opricht. De commissaris van de lokale politie van Brussel-Noord meldt dat aan de oprichting van dergelijk team gewerkt wordt en dat het operationeel zal zijn in oktober

2015. Dit team, gebaseerd op het Antwerpse model, zal dagelijks controles uitvoeren in de prostitutiebuurt en op deze wijze informatie verzamelen over de prostituees in de gedoogzone. Een 'dame de compagnie' biedt niet altijd bescherming aan de prostituees in het pand wanneer ze zich afzonderen met een klant. Daarom is het verkieslijk dat deze verdwijnt en dat er net zoals in Antwerpen een alarmknop in de werkruimtes geïnstalleerd wordt. Hierdoor is mede het probleem van een eventuele samenwerking in het kader van mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid tussen de 'dame de compagnie' en de mensenhandelaar uit de weg. Ten slotte is het aanbevolen dat in beide steden een team opgericht wordt binnen de sectie mensenhandel van de FGP's, dat zich enkel focust op mensenhandel in de gedoogzone en op mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid in de verdoken vormen van prostitutie. Bij de sectie mensenhandel van de FGP Brussel is er reeds een team aanwezig dat zich bezig houdt met de verdoken vormen van prostitutie. Dus een team oprichten, dat zich bekommert om mensenhandel in de gedoogzone en om mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid in de verdoken vormen van prostitutie, eist in Brussel slechts een uitbreiding van het takenpakket van het team dat zich nu focust op verdoken vormen van prostitutie.

Bibliografie

Wetgeving

Internationaal

Overeenkomst 21 maart 1950 ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, *BS* 13 augustus 1965.

Het internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 16 december 1966.

Europees

Het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele Vrijheden van 4 november 1950.

Belgisch

Art. 380, § 1 Sw.

Art. 380bis Sw.

Art. 380ter Sw.

Art. 433quinquies, § 1, 1° Sw.

Wet 21 augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie, *BS* 13 september 1948.

Wet van 6 mei 1965 houdende de goedkeuring van de Overeenkomst ter bestrijding van de handel in mensen en van de uitbating van een anders prostitutie en het slotprotocol, ondertekend op 21 maart 1950 te New York, *BS* 13 augustus 1965.

Nieuwe Gemeentewet, K.B. 24 juni 1988, *BS* 3 september 1988.

Wet van 13 mei 1999 tot invoering van de gemeentelijke administratieve sancties, *BS* 10 juni 1999.

Wet van 5 augustus 2003 betreffende ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, *BS* 7 augustus 2003.

Wet van 29 april 2013 tot wijziging van artikel 433quinquies van het Strafwetboek met het oog op het verduidelijken en het uitbreiden van de definitie van mensenhandel, *BS* 23 juli 2013.

Wet van 24 juni 2013 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties, *BS* 1 juli 2013.

Rechtspraak

Europees

E.H.R.M. 17 februari 2005, *T. Strafr.* 2005, 426.

Nationaal

Antwerpen 8 maart 2006, *R.W.* 2008-2009, 1225, noot T. VANDROMME

Sociaalwetenschappelijke bronnen

Boeken

Aronowitz, A. (2014). To punish or not to punish: What works in the regulation of the prostitution market?. In N. Peršak & G. Vermeulen (Reds.), *Reframing Prostitution. From discourse to description, from moralization to normalization?* (pp. 223-251). Antwerpen: Maklu.

Baarda, B., De Goede, M. & Van Der Hulst, M. (2012). *Basisboek Interviewen. Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Groningen: Noordhoff uitgevers.

Baelde, J., Bonte, M., & Van Rumst, S. (2007). Prostitutiebeleid in Gent, Oostende, Sint-Truiden en Luik. In G. Vermeulen (Red.), *Betaalseks: naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?* (pp. 359-410). Antwerpen: Maklu.

Beyens, K., & Tournel, H. (2010). Mijnwerkers of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview. In T. Decorte & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 200-232). Leuven: Acco.

Brooks-Gordon, B. (2006). *The price of sex: Prostitution, Policy and Society*. Cullompton: Willan.

Day, S. (2007). *On the game: Women and Sex Work*. Londen: Pluto Press.

De Backer, M., De Witte, A., & Uyttenhove, G. (2007). (Legale) uitbating van prostitutie. In G. Vermeulen (Red.), *Betaalseks: naar een regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?* (pp. 27-67). Antwerpen: Maklu.

De Nauw, A. (2010). *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*. Mechelen: Kluwer.

Fijnaut, C. (1994). *Prostitutie, vrouwenhandel en (vermeende) politiecorruptie in Antwerpen: de reactie van de overheid*. Leuven: Acco.

Garcia, M. (2014). *Prostitution in world cities (1600s-2000s)*. In N. Peršak & G. Vermeulen (Reds.), *Reframing Prostitution. From discourse to description, from moralization to normalization?* (pp. 25-51). Antwerpen: Maklu.

Gemert, F. (2010). Kwalitatieve databronnen in de criminologie. In T. Decorte & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 148-171). Leuven: Acco.

Gilliaux, P. (1992). La réglementation administrative de la prostitution en Belgique. In ULB (Red.), *La prostitution: quarante ans après la convention de New York* (pp. 273-301). Brussel: Bruylant.

Happe, E., Spruyt, K., & Suy, I. (2007). Prostitutie, goede zeden en overlast. In G. Vermeulen (Red.), *Betaalseks: naar een regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?* (pp. 183-228). Antwerpen: Maklu.

Hirsch, M. (1992). La repression de la prostitution et de son exploitation en Belgique. In ULB (Red.), *La prostitution: quarante ans après la convention de New York* (pp. 75-120). Brussel: Bruylant.

Kinnell, H. (2006). Murder made easy: the final solution to prostitution?. In R. Campbell & M. O'Neill (Reds.), *Sex Work Now* (pp. 141-168). Cullompton: Willian.

Maesschalck, J. (2010). Methodologische kwaliteit in het kwalitatief criminologisch onderzoek. In T. Decorte & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 119-145). Leuven: Acco.

- Mckeganey, N., & Barnard, M. (1996). *Sex Work on the Streets*. Buckingham: Open University Press.
- Miles, M. & Huberman, M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Londen: Sage.
- Mortelmans, D. (2010). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In T. Decorte & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 75-118). Leuven: Acco.
- O'Connell Davidson, J. (1998). *Prostitution, Power and Freedom*. Cambridge: Polity.
- O'Neill, M. (2001). *Prostitution and Feminism*. Cambridge: Polity.
- Sanders, T. (2005). *Sex Work: a risky business*. Cullompton: Willan.
- Sanders, T., O'Neill, M., & Pitcher, J. (2009). *Prostitution: Sex Work, Policy and Practice*. Londen: Sage.
- Seinpost adviesbureau, Bv-Erasmus Hogeschool Brussel m.m.v. K.U.Leuven. (2008). *Prostitutie Brussel in beeld. Bouwstenen voor een integraal prostitutiebeleid*. Arnhem: Seinpost adviesbureau.
- Stevens, L. (2002). *Strafrecht en seksualiteit: de misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*. Antwerpen: Intersentia.
- Vande Velde, L., De Vrieze, S., & De Proost, S. (2007). Prostitutiebeleid in Antwerpen, Brussel en Charleroi. In G. Vermeulen (Red.), *Betaalseks: naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?* (pp. 309-357). Antwerpen: Maklu.
- Vermeulen, G. (2007). Zelfregulering via kwaliteitsnormen in de seksuele dienstensector?. In G. Vermeulen (Red.), *Betaalseks: naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?* (pp. 15-25). Antwerpen: Maklu.
- Weitzer, R. (2014). Europe's Legal red-light districts: Comparing different models and distilling best practices. In N. Peršak & G. Vermeulen (Reds.), *Reframing Prostitution. From discourse to description, from moralization to normalization?* (pp. 53-69). Antwerpen: Maklu.

Tijdschriften

- Bernstein, E. (2007). Sex work for the middle class. *Sexualities*, 10(4), pp. 473-488.
- Campbell, C. (1991). Prostitution, AIDS, and preventive health behavior. *Social Science and Medicine*, 32(12), pp. 1367-1378.
- Cusick, L., & Hickman, M. (2005). Trapping in drug use and sex work. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 12(5), pp. 369-379.
- Harcourt, C., & Donovan, B. (2005). The many faces of sex work. *Sexually transmitted Infections*, 81(3), pp. 201-206.
- Lucas, A. (2005). The work of sex work: elite prostitutes vocational orientations and experiences. *Deviant Behavior*, 26(6), pp. 513-546.
- Mansson, S.A., & Hedin, U. (1999). Breaking the Matthew effect on women leaving prostitution. *International Journal of Social Welfare*, 8(1), pp. 67-77.
- Murphy, A. (2003). The dialectical gaze exploring the subject-object tension in the performance of women who strip. *Journal of Contemporary Ethnography*, 32(3), pp. 305-355.
- Oselin, S. (2010). Weighing the consequences of a deviant career: factors leading to an exit from prostitution. *Sociological Perspectives*, 53(4), pp. 527-549.
- Sanders, T. (2007). Becoming an ex-sex worker: making transitions out of a deviant career. *Feminist Criminology*, 2(1), pp. 74-95.
- Scambler, G. (2007). Sex work stigma: opportunist migrants in London. *Sociology*, 41(6), pp. 1079-1096.
- Surratt, H.L., Inciardi, J.A., Kurtz, S.P., & Kiley, M.C. (2004). Sex work and drug use in a subculture of violence. *Crime and Delinquency*, 10(4), pp. 43-59.
- Van Loon, T. (2007). Opvattingen, hulpverlening en wetgeving ten aanzien van prostitutie in België. *Ethiek & Maatschappij* 13(1), pp. 104-126.

Online Bronnen

X (10.10.2014). *Een gloednieuw commissariaat in een wijk in volle verandering.* [16.10.2014, Politiezone Brussel-Noord: http://www.polbruno.be/crbst_368_nl.html].

X (12.10.2014). *Hoe deze ex-prostituee Frankrijk aanspoort prostitutie strafbaar te stellen.* [16.12.2014, De Morgen: www.demorgen.be/buitenland/hoe-deze-ex-prostituee-frankrijk-aanspoort-prostitutie-strafbaar-te-stellen-a2086941].

Bijlagen

Bijlage 1: tabel met respondentnummer naargelang regio, organisatie en functie

RESPONDENTNUMMER	REGIO	ORGANISATIE	FUNCTIE
Respondent 1	Antwerpen	Stadsbestuur	Prostitutieambtenaar
Respondent 2	Antwerpen	Lokale politie - prostitutieteam	Inspecteur
Respondent 3	Antwerpen	Ghapro	Hulpverlener
Respondent 4	Antwerpen	Federale gerechtelijke politie	Commissaris sectiechef mensenhandel
Respondent 5	Schaarbeek	Gemeentebestuur	Ambtenaar/jurist
Respondent 6	Schaarbeek	Lokale politie	Commissaris
Respondent 7	Schaarbeek	Espace P	Hulpverlener
Respondent 8	Brussel	Federale gerechtelijke politie	Commissaris sectiechef mensenhandel

Bijlage 2: plan concentratiezone raamprostitutie Antwerpen



Bijlage 3: plan raamprostitutiezone Schaarbeek



Bijlage 4: ingevuld conceptueel kader

<p style="text-align: center;">STEDEN</p> <p style="text-align: center;">RAAMPROSTITUTIEBELEID</p>	<p style="text-align: center;">Antwerpen</p>	<p style="text-align: center;">Brussel (Schaarbeek)</p>
<p style="text-align: center;">Uitgangspunten (visie)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - klachten van buurtbewoners - niet te verbannen → gedoogzone: 3 straten met vitrines 	<ul style="list-style-type: none"> - klachten van prostituees - gedoogzone: met salons en carrés
<p style="text-align: center;">Formalisering</p>	<ul style="list-style-type: none"> - beleid sinds 1999 - stad (prostitutieambtenaar + afdeling Pandtoezicht), prostitutieteam, lokale politie, FGP en Ghapro - ‘Politiecodex’, ‘Stedenbouwkundige verordening raamprostitutie’ en ‘Belastingsreglement op de kamers en/of plaatsen, dienstig als rendez-voushuizen’ 	<ul style="list-style-type: none"> - beleid sinds 2012 - 3 ambtenaren (jurist + architect + preventieambtenaar), lokale politie, FGP en Espace P - ‘Politieverordening betreffende de raamprostitutie’, ‘Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening over de plaatsen van raamprostitutie’ en ‘Belasting op de raamprostitutieruimten’
<p style="text-align: center;">Kenmerken</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Schipperskwartier: V-model → hermetisch afsluitbaar - geschiktheidsverklaring - vitrinetaks - herontwikkelde buurt - geen vitrines in hoekpanden - politiepatrouilles en prostitutieteam - camera’s → volledig overzicht 	<ul style="list-style-type: none"> - Noordkwartier → niet afsluitbaar - conformiteitsattest - vitrinetaks - verloederde buurt - salons in hoekpanden - politiepatrouilles - camera’s → begin van de Aarschotstraat

		- pandkalender	- artikel 4, § 7: verplichte identificatie prostituees → niet gehandhaafd
Aanpak prostitutieproblematiek	Controle en inbreuken	- dagelijkse controle door het prostitutieteam van de lokale politie op de 'Politiecodex' - controle door afdeling Pandtoezicht van de stad op de stedenbouwkundige verordening	- controle door politie op aanvraag van jurist op de politieverordening - controle door de architect van de gemeente op de stedenbouwkundige verordening op aanvraag van de jurist
	Mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid	- dagelijkse controle door het prostitutieteam → verdwijnen illegaliteit en minderjarigheid en minder speelruimte voor mensenhandel → verschuiving - FGP voert enkel onderzoek na informatierapport van het prostitutieteam	- wekelijkse controle door de lokale politie en de FGP → meer speelruimte voor mensenhandel, illegaliteit en minderjarigheid
	Overige misdrijven	- politiepatrouilles + prostitutieteam - camera's → volledig overzicht	- constant politiepatrouilles in Noordkwartier - camera's → begin Aarschotstraat
	Overlast	- dagelijkse controle van prostitutieteam en politiepatrouilles - afkomstig van 2 cafés - 3 straten → daling van overlast	- constant politiepatrouilles in Noordkwartier - afkomstig van: verkeerscarrousel, verloederde buurt trekt alcohol- en druggebruikers, herrieschoppers aan
	Welzijn prostituee	- Ghapro: medische en psychosociale hulp - alarmknop	- Espace P: medische en psychosociale hulp - dame de compagnie
Sterktes		- V-model: hermetisch afsluitbaar en autovrij	- gedoogzone → geen uitbreiding

	<ul style="list-style-type: none"> - buurt met gerenoveerde huizen - stedenbouwkundige verordening → verbetering werkomstandigheden prostituees - alarmknop → veiligheid prostituees - Ghapro in prostitutiebuurt - laagdrempelige houding van het prostitutieteam - pandkalender - dagelijkse controles - geen vitrines in hoekpanden 	<ul style="list-style-type: none"> - patrouilles → daling misdrijven - stedenbouwkundige verordening → verbetering werkomstandigheden prostituees - ‘dame de compagnie’ → veiligheid prostituees - Espace P in prostitutiebuurt - specifiek team binnen FGP sectie mensenhandel voor verdoken vormen van prostitutie
<p>Zwaktes</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verschuiving van prostitutie - tekort aan trajectbegeleiders 	<ul style="list-style-type: none"> - salons in hoekpanden - zone niet autovrij → carousel met hinder - geen herontwikkeling van de buurt - camera's enkel in begin van de straat - afwezigheid van een prostitutieteam - dame de compagnie → soms contact met criminelen en geeft geen volledige garantie voor de veiligheid van de prostituee
	<p>Geen erkend statuut prostitutie → federale aangelegenheid</p>	